

Obsah

ROZHOVOR

Alica Polónyiová / **Postavenie Národnej banky Slovenska v oblasti platobného systému / 2**

NA AKTUÁLNU TÉMU

doc. Ing. Tomáš Sabol, PhD. – Ing. Adela Hošková, PhD. – Ing. Michal Šoltés – Ing. Ján Hreňo / **Organizácie s priamymi zahraničnými investíciami a priemyselná integrácia v krajinách strednej Európy / 5**

EURÓPSKA ÚNIA

doc. Ing. Vladimír Gonda, PhD. / **Inštitucionálna štruktúra Európskej únie / 10**

LEGISLATÍVA EURÓPSKEJ ÚNIE

JUDr. František Hetteš / **Výklad pojmov / 13**

POSTREHY – PODNETY

JUDr. Anna Nedasová / **Bankové záruky na finančné úvery po novom / 14**
Alena Groschová / **SZRB podporuje výstavbu bytov, rozvoj infraštruktúry a obnovu bytového fondu / 15**

PAMÄTNÉ MINCE

Ing. Dagmar Flaché / **Pamätne mince k vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie / 16**

TEÓRIA

prof. RNDr. Vincent Šoltés, CSc. / **Teoretická hodnota forwardového kurzu na cudziu menu a bezriziková arbitráž / 18**

PROFILY SVETOVÝCH EKONÓMOV

doc. Ing. Ján Iša, CSc. / **JOSEPH ALOIS SCHUMPETER / 20**

Z HISTÓRIE

Ing. Pavol Kyjac / **Numizmatické zaujímavosti z pohľadu vývoja peňazí / 26**

Z ARCHÍVU NBS

Mgr. Mária Kačkovičová / **Tisovská vzájomná pomocnica / 28**

INFORMÁCIE

Z rokovania Bankovej rady NBS / Tlačové správy / 29 – 31
Vybrané ukazovatele hospodárskeho a menového vývoja SR / 32

BIATEC

Odborný bankový časopis

apríl 2004

Vydavateľ: Národná banka Slovenska

Redakčná rada: Ing. Marián Jusko, CSc. (predseda),

Mgr. Soňa Babincová, PhDr. Eva Barlíková,

prof. Ing. Irena Hlavatá, CSc., Ing. Štefan Králik,

Ing. Jozef Kreutz, doc. Ing. Jozef Makúch, PhD.,

doc. Ing. Anna Pilková, CSc. MBA,

Ing. Monika Siegelová, doc. Dr. Ing. Vladimír Valach

Redakcia: šéfredaktorka: Mgr. Soňa Babincová

☎ 5787 2150, fax: 5787 1127

zástupkyňa šéfredaktorky: Ing. Alica Polónyiová

☎ 5787 2153

výtvarná redaktorka: Anna Chovanová

☎ 5787 2152

Adresa redakcie: Národná banka Slovenska

redakcia BIATEC, Imricha Karvaša 1, 813 25 Bratislava

Objednávky na inzerciu prijíma redakcia: ☎ 5787 2150

e-mail: biatec@nbs.sk

Počet vydaní: 12-krát do roka

Cena výtlačku: 21 Sk + poštovné

Ročné predplatné: 252 Sk + poštovné

Tlač: i + i print, spol. s r. o.

Mlynské Luhy 27, 821 05 Bratislava

Objednávky na predplatné v SR a do zahraničia,

reklamácie, distribúcia: ☎ 5063 3546, fax: 5556 5535

VERSUS, a. s., Expedičné stredisko,

Pribinova 21, 819 46 Bratislava

e-mail: expedicia@versusprint.sk

Termín odovzdania rukopisov: 5. 4. 2004

Dátum vydania: 19. 4. 2004

Registračné číslo: MK SR 698/92

ISSN 1335 - 0900

Foto na obálke: Mikuláš Červeňanský – Pamätne mince

vydané NBS pri príležitosti vstupu SR do EÚ

A full English-language version of this paper is available on the web site of the National Bank of Slovakia: <http://www.nbs.sk>

Anglická verzia časopisu je publikovaná na internetovej stránke Národnej banky Slovenska: <http://www.nbs.sk>

Všetky práva sú vyhradené. Akékoľvek reprodukcie tohto časopisu alebo jeho časti a iné publikovanie vrátane jeho elektronickej formy nie sú povolené bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

POSTAVENIE NÁRODNEJ BANKY SLOVENSKA V OBLASTI PLATOBNÉHO SYSTÉMU

Jednou z kľúčových funkcií Národnej banky Slovenska je zabezpečenie plynulého a efektívneho fungovania platobných a zúčtovacích systémov v SR a dohľad nad týmito systémami.

Národná banka Slovenska od 1. januára 2003 zabezpečuje prevádzku medzibankového platobného systému SIPS a 1. apríla tohto roku uviedla do prevádzky nový medzibankový platobný systém RTGS.

V tejto súvislosti sme požiadali o rozhovor

Ing. Milenu Koreňovú, vrchnú riaditeľku úseku finančného riadenia a platobného styku Národnej banky Slovenska.

V rokoch 1993 až 2002 prevádzkovalo medzibankový platobný systém Bankové zúčtovacie centrum Slovenska, a. s. Prečo došlo k zmene prevádzkovateľa?

Jednou z podmienok vstupu Slovenska do Európskej únie definovanou Európskou komisiou bolo vybudovanie medzibankového platobného systému na princípoch RTGS (Real Time Gross Settlement) pre platby veľkých hodnôt. Podstata RTGS systémov spočíva v tom, že každá platba musí byť zúčtovaná samostatne, v reálnom čase, je neodvolateľná a musí byť zabezpečená jej finalita. Platba je finálna, ak je zúčtovaná na účtoch v centrálnej banke. Zabezpečenie prevádzkovania systému RTGS je ekonomicky najefektívnejšie, ak ho uskutočňuje centrálna banka. V tom čase ale z poverenia Národnej banky Slovenska zabezpečovalo medzibankový platobný systém Bankové zúčtovacie centrum Slovenska, a. s., ktorého akcionármi boli okrem Národnej banky Slovenska aj banky a pobočky zahraničných bánk pôsobiace na Slovensku. Lenže prevádzkovať dva oddelené platobné systémy, t. j. RTGS pre platby veľkých hodnôt v Národnej banke Slovenska a druhý pre platby malých hodnôt v inej inštitúcii by bolo vzhľadom na podmienky Slovenska veľmi nákladné. V tomto období prevádzkovateľ medzibankového platobného styku, t. j. Bankové zúčtovacie centrum Slovenska, a. s., predstavil účastníkom tohto systému a zároveň aj svojim akcionárom projekt novej verzie medzibankového platobného styku, ktorý vyžadoval značné investície na obnovu hardvéru, ale aj softvéru systému. Národná banka Slovenska, vedomá si zodpovednosti za riadenie, koordinovanie a zabezpečenie platobného styku a zúčtovanie dát platobného styku medzi bankami, už dlhšie analyzovala situáciu v oblasti platobného styku a navrhla nový systém medzibankového platobného styku s využitím

moderných technológií, ako sú čipové karty, digitálny podpis či kryptografické algoritmy, s funkcionalitou zúčtovania RTGS a s nižšími nákladmi na jeho realizáciu. Tento medzibankový platobný systém s názvom SIPS (Slovak Interbank Payment System) bol bankám a pobočkám zahraničných bánk prezentovaný aj na mimoriadnom valnom zhromaždení akcionárov Bankového zúčtovacieho centra Slovenska, a. s., kde akcionári svojím rozhodnutím podporili

riešenie navrhované centrálnou bankou.

Ako Národná banka Slovenska realizovala tento náročný projekt?

Projekt medzibankového platobného styku SIPS bol náročný nielen z pohľadu zabezpečenia plnej funkcionality systému, ale aj preto, že vo fázach testovacej prevádzky a paralelnej prevádzky bola potrebná účasť všetkých účastníkov medzibankového platobného styku. Až po úspešnom ukončení testovacej prevádzky, ktorej cieľom bolo otestovanie prenosu údajov medzi Národnou bankou Slovenska a jednotlivými účastníkmi platobného systému SIPS, bolo možné začať paralelnú prevádzku. Počas paralelnej prevádzky sa denne odsúhlasovali výsledky zúčtovania SIPS-u s výsledkami zúčtovania v Bankovom zúčtovacom centre Slovenska.

Ako funguje tento systém a ako je zaistená jeho bezpečnosť?

Spracovanie a zúčtovanie platieb prebieha na princípoch hrubého zúčtovania, prioritné platby spĺňajú princípy hrubého zúčtovania v reálnom čase. Spracovanie a zúčtovanie platieb prebieha kontinuálne počas dňa na

účtoch vedených v Národnej banke Slovenska. Technicky sú informácie o stave účtov poskytované účastníkom v 5-minútových intervaloch. Spracovanie a zúčtovanie platieb je plne automatizované, prenos údajov medzi Národnou bankou Slovenska a účastníkmi medzibankového platobného systému SIPS sa uskutočňuje výhradne v elektronickej forme – prostredníctvom komunikačného systému s názvom BIPS (Basic Interface for Payment System).

Základné typy platieb, s ktorými systém pracuje, sú úhrada a inkaso. Platby sa ďalej členia na normálne a prioritné. Normálne platby je možné charakterizovať ako „maloobjemové platby“. Spravidla ide o štandardné medzibankové a klientske platby, ktoré majú z hľadiska spracovania nízku prioritu. Prioritné platby, tzv. veľkoobjemové, sú platby medzibankového peňažného trhu, teda platby mimoriadneho ekonomického významu. Z hľadiska spracovania majú najvyššiu prioritu, čo znamená, že sú v medzibankovom platobnom systéme zúčtované prednostne. Čas prenosu prioritnej platby od účastníka do Národnej banky Slovenska je približne 3 až 5 minút.

Po spracovaní a zúčtovaní každej jednotlivkej prioritnej platby je odosielateľovi aj príjemcovi prioritnej platby prostredníctvom komunikačného systému BIPS zaslaná záväzná potvrdenka, ktorá obsahuje všetky údaje potrebné na identifikáciu prioritnej platby. Medzibankový platobný systém SIPS je možné efektívne a jednoducho integrovať s platobnými systémami účastníkov s využitím tzv. API (Application Program Interface).

Bezpečnosť medzibankového platobného systému SIPS je založená na vysokom stupni ochrany dát vo všetkých fázach ich spracovania a zúčtovania, ako aj počas ich prenosu medzi Národnou bankou Slovenska a účastníkmi medzibankového platobného systému. Pri prenose dát sa integrita a autentickosť dát overuje prostredníctvom digitálneho podpisu. Spracovanie a zúčtovanie platieb je plne automatizované, prenos medzi účastníkmi sa uskutočňuje v elektronickej forme prostredníctvom komunikačného systému BIPS, špeciálneho systému určeného na prenos a ochranu údajov v rámci systému SIPS. Pozostáva z centrálného uzla, ktorý je umiestnený v Národnej banke Slovenska a z uzlov na strane jednotlivých účastníkov. Ich prepojenie je zabezpečené sieťou UNIVERZAL-NET®, privátnou dátovou sieťou vybudovanou a prevádzkovanou pre potreby Národnej banky Slovenska, určenou na obojsmerný prenos údajov výhradne medzi prevádzkovateľom platobného systému a jeho účastníkmi.

Aká je poplatková politika NBS?

Cenová politika Národnej banky Slovenska je zameraná na plnú návratnosť nákladov za služby poskytované prostredníctvom medzibankového platobného systému SIPS. Každý poplatok uvedený v sadzobníku je podložený cenovou kalkuláciou, ktorá vychádza z ceny obstarania medzibankového platobného systému SIPS a reál-

nych nákladov na jeho prevádzku. V zásade rozoznávame transakčné, mesačné a jednorazové poplatky.

Jednorazové a mesačné poplatky predstavujú fixné náklady účastníka za pripojenie do platobného systému a využívanie prenosových liniek. Výška transakčných poplatkov závisí od počtu platieb zaslaných do Národnej banky Slovenska na spracovanie a zúčtovanie. Je stanovený základný poplatok za jednu vstupnú položku, ktorý je následne násobený príslušným koeficientom podľa typu platby (normálna, prioritná) a času, kedy platba vstúpila do systému. Základný poplatok za spracovanie jednej vstupnej položky je 0,25 Sk. Poplatok za spracovanie prioritnej platby je maximálne 6,25 Sk. Každá platba je spoplatnená len raz, Národná banka Slovenska neúčtuje poplatky za výstupné položky.

Kto môže byť účastníkom tohto systému?

Účastníkov medzibankového platobného systému SIPS môžeme rozdeliť na priamych a nepriamych. Banky, pobočky zahraničných bánk a iné finančné inštitúcie sú priamymi účastníkmi medzibankového platobného systému, v Národnej banke Slovenska majú vedený vlastný účet na zúčtovanie platieb realizovaných prostredníctvom tohto systému. V prípade bánk a pobočiek zahraničných bánk tento účet slúži tiež na sledovanie a vyhodnocovanie stanovených povinných minimálnych rezerv. Priami účastníci vykonávajú prostredníctvom medzibankového platobného systému SIPS vlastné platby a platby svojich klientov. Nepriamymi účastníkmi systému SIPS sú subjekty pôsobiace v medzibankovom platobnom styku ako tzv. tretie strany. Sú to nebankové subjekty, ktoré nemajú v Národnej banke Slovenska vedený účet na zúčtovanie platieb. Tretie strany sú oprávnené debetovať a kreditovať účty priamych účastníkov medzibankového platobného systému SIPS, avšak na základe ich predchádzajúceho písomného súhlasu.

Prístup účastníkov do medzibankového platobného systému SIPS koordinuje a riadi Národná banka Slovenska v súlade so zákonom o platobnom styku. Národná banka Slovenska vydala pravidlá prístupu do medzibankového platobného systému SIPS. V procese žiadosti o vstup do platobného systému sa v rámci zákonom stanovených náležitostí overujú technické predpoklady žiadateľa na účasť v systéme. Ak žiadateľ spĺňa stanovené podmienky, stáva sa účastníkom platobného systému, na základe čoho s ním centrálna banka uzatvorí zmluvu o platobnom systéme SIPS a prideli mu identifikačné kódy pre tuzemský platobný styk.

Efektívne a hladké fungovanie medzibankového platobného systému je úzko spojené s dostatkom likvidity v bankovom sektore. Ako sa rieši situácia, keď banky nemajú dostatok likvidity?

Od 1. januára 2003 sme funkcie v rámci systému SIPS rozšírili o poskytovanie vnútrodenných úverov. Znamená

to, že banka, ktorá nemá dostatok likvidity, môže v rámci jedného účtovného dňa čerpať bezúročný úver od centrálnej banky zabezpečený cennými papiermi s tým, že do konca účtovného dňa musí tieto prostriedky vrátiť. Keď banka peniaze do konca účtovného dňa nevráti, vnútrodený úver sa preklasifikuje na refinančný so stanovenými úrokovými sadzbami. Vnútrodené úvery sa poskytujú s cieľom zabezpečiť plynulosť platobného styku, čo je jedna zo základných podmienok fungovania medzibankového platobného styku.

Vráťme sa ešte k platbám RTGS. Ide o samostatný platobný systém, alebo sú oba systémy – SIPS a RTGS – navzájom prepojené?

Medzibankový platobný systém SIPS, ako som už spomínala, má zadefinované dva druhy platieb. Sú to normálne, bežné platby v rámci medzibankového styku a tzv. prioritné platby. Systém prioritných platieb sa používa na prednostné zúčtovanie objemovo veľkých platieb. Podľa štatistiky za minulý rok tvorili prioritné platby okolo 0,02 – 0,03 % z celkového počtu platieb, ale viac ako 25 % hodnoty všetkých platieb. Priemerná hodnota jednej prioritnej platby bola 460 mil. Sk. Väčšinou slúžili na vysporiadanie bankových obchodov medzi Národnou bankou Slovenska a komerčnými bankami alebo medzi komerčnými bankami navzájom.

V podstate už tieto prioritné platby a spôsob ich spracovania v systéme dali základ platbám v reálnom čase podľa princípov RTGS. Tieto, zjednodušene povedané, polovičné RTGS platby fungovali počas celého roku 2003. Národná banka Slovenska tento systém prioritných platieb doplnila o funkciu finality platby a od 1. apríla 2004 zaviedla do reálnej prevádzky.

Čiže, aby som to zhrnula, medzibankový platobný systém funguje ako jeden systém, ale treba si ho predstaviť v dvoch rovinách. Jednu časť toho systému tvoria bežné platby, druhú platby RTGS.

Z vašich slov vyplýva, že medzibankový platobný systém sa neustále vyvíja. Ako hodnotíte uplynulé obdobie, konkrétne prvý rok prevádzkovania medzibankového platobného systému v podmienkach Národnej banky Slovenska?

Myslím, že prvý rok prevádzkovania medzibankového platobného systému môžeme po všetkých stránkach vyhodnotiť ako úspešný. Nevyskytli sa problémy, ktoré by ohrozili jeho plynulé fungovanie. Jeho úspešnosť dokumentujú aj štatistické údaje. Napr. v roku 2003 bolo v medzibankovom platobnom systéme SIPS 25 účastníkov, z toho 23 priamych a dvaja nepriami účastníci. Za celý rok 2003 bolo spracovaných 99 mil. transakcií, čo je nárast o 11 % oproti predchádzajúcemu roku. Celková hodnota transakcií predstavovala 32 248 756 mil. Sk, čo je nárast o 44 % oproti predchádzajúcemu roku. Nor-

málne platby predstavovali viac ako 99 % počtu a približne 74 % hodnoty spracovaných transakcií. Priemerná hodnota jednej normálnej platby bola 250 tis. Sk. V roku 2003 bolo 248 prevádzkových dní. Denne bolo v systéme SIPS spracovaných a zúčtovaných priemerne 399 tis. platieb v celkovom objeme 130 035 mil. Sk, pričom prostredníctvom súčasného technického vybavenia je možné za jednu hodinu spracovať a zúčtovať až dva milióny platieb. Prostredníctvom komunikačného systému BIPS je možné preniesť medzi jedným účastníkom a Národnou bankou Slovenska okolo 230 tisíc platieb za jednu hodinu.

Už iba niekoľko dní nás delí od vstupu Slovenska do Európskej únie. Sme v oblasti medzibankového platobného styku na porovnateľnej úrovni s ostatnými členskými krajinami?

Áno, v uvedenej oblasti sme na porovnateľnej úrovni, čo sa konštatuje aj v hodnotiacej správe vypracovanej Európskym systémom centrálnych bánk. Systém RTGS je dôležitý pre napojenie krajiny na systém TARGET (Transeuropean Automated Real Time Gross Settlement Express Transfer System), čo je v podstate systém zúčtovania platieb veľkej hodnoty pracujúci na princípoch RTGS, pokrývajúci európske teritórium. Tvoria ho národné systémy RTGS a ich prepojenie, tzv. interlinking network. Európska centrálna banka na základe doterajších skúseností vyvíja novú verziu systému TARGET, a to TARGET 2 s cieľom zvýšiť jeho efektívnosť a znížiť prevádzkové náklady a tým aj poplatky za transakcie.

Ako je to s naším napojením na TARGET?

Veľmi často sa diskutuje o tom, kedy je vhodné pripojiť sa na TARGET. Výbor pre platobné systémy a systémy zúčtovania cenných papierov, ktorý pracuje v rámci Európskej centrálnej banky, stanovil štyri možnosti napojenia sa na TARGET. Teoreticky sa môžeme napojiť už dňom vstupu do Európskej únie, najneskôr však rok pred našim vstupom do Hospodárskej a menovej únie. Európska centrálna banka stále zdôrazňuje, že by sme mali mať najskôr tzv. obchodný dôvod (business case). Zjednodušene povedané, pripojiť sa má význam vtedy, keď sa to ekonomicky vyplatí. V súčasnosti sa u nás na prevod platieb do zahraničia používa väčšinou korešpondenčné bankovníctvo. To znamená, že ak by prevody cez TARGET boli efektívnejšie a rýchlejšie, a išlo by o dostatočné množstvo týchto platieb, asi by bolo vhodné pripojiť sa. Ak nie, potom bude vhodnejšie ponechať naše pripojenie na neskoršie obdobie. Momentálne túto oblasť analyzujeme.

**Ďakujem za rozhovor.
Alica Polóniová**

ORGANIZÁCIE S PRIAMymi ZAHRAŇIČNÝMI INVESTÍCIAMI A PRIEMYSELNÁ INTEGRÁCIA V KRAJINÁCH STREDNEJ EURÓPY

doc. Ing. Tomáš Sabol, PhD. – Ing. Adela Hošková, PhD.
– Ing. Michal Šoltés – Ing. Ján Hreňo

Článok vychádza predovšetkým z údajov získaných v rámci medzinárodného vedecko-výskumného projektu Integrácia do EÚ a vyhliadky vyrovnávania rozdielov ekonomického vývoja v krajinách strednej a východnej Európy (Productivity Gap), ako aj z materiálov vypracovaných partnermi v rámci tohto projektu.

Cieľom článku je formulovať odpovede na štyri hlavné výskumné otázky:

1. Aké sú počiatočné úlohy, resp. aké je postavenie pobočiek nadnárodných spoločností v strednej Európe (SE) vzhľadom na ich materské firmy?

2. V akom vzťahu sú pobočky nadnárodných spoločností v SE k vedeniu nadnárodných spoločností a k ostatným pobočkám?

3. Aké sú vzťahy pobočiek nadnárodných spoločností v SE k miestnym firmám a podnikateľskému okoliu?

4. Aké zmeny nastali vo vývoji úloh a právomocí pobočiek nadnárodných spoločností v SE?

Koncepčný model je založený na dvoch formách zvyšovania pozície pobočiek:

- rozšírenie funkcií, t.j. získaním nových právomocí a funkcií.
- rozšírenie výrobných radov, t. j. rozšírením rozsahu existujúcich právomocí prostredníctvom výroby nových produktov.

Opísaný koncepčný prístup bol testovaný na údajoch získaných pomocou dvojstránkového dotazníka pre firmy so zahraničnou účasťou vo výrobnom sektore (manufacturing). Dotazníky boli zaslané 2 203 organizáciám s priamymi zahraničnými investíciami (PZI) vo vybraných krajinách (Slovensko, Estónsko, Slovinsko, Poľsko, Maďarsko), vrátilo sa 433 dotazníkov, čo predstavuje návratnosť 19,7 %. Najvyšší koeficient návratnosti bol v Slovinsku (34,4 %), ďalej na Slovensku (30,2 %), v Estónsku (30,0 %), Poľsku (18,8 %) a Maďarsku (10,6 %).

Najväčší podiel organizácií s PZI, čo sa týka počtosti a zamestnanosti, má Poľsko. Z hľadiska sektrovej štruktúry medzi krajinami existujú značné rozdiely, reprezentatívnosť vzorky je pomerne nízka čo do počtu, ale je pomerne vysoká, ak berieme do úvahy zamestnanosť. Reprezentatívnosť medzi krajinami je značne rozdielna, väčšina firiem zahrnutých vo vzorke

je strednej veľkosti, podiel veľkých firiem sa zvyšuje len v prípade Poľska a Maďarska, čo je dané veľkosťou krajín. Väčšina firiem bola založená v roku 1993 alebo pred ním, absolútna väčšina sú firmy v zahraničnom vlastníctve. Vo vzorke je viac firiem vyrábajúcich medziprodukty ako tých, ktoré vyrábajú finálne výrobky.

Vo vzorke sú zastúpené všetky sektory klasifikácie NACE.

Nezávislosť pobočiek (organizácií s PZI)

Zozbierané údaje umožňujú zistiť, či sú jednotlivé funkcie plnené len/hlavne pobočkou alebo len/hlavne zahraničným partnerom. Nezávislosť podnikateľských pobočkových funkcií je zoskupená do operatívnej, marketingovej a strategickkej nezávislosti.

V priemere, ako i za všetky krajiny majú najväčšiu nezávislosť (autonómiu) organizácie s PZI v oblasti operatívneho riadenia. Zo štyroch podnikateľských funkcií najväčšiu autonómiu majú pobočky v oblasti účtovníctva a finančných operácií. V rámci operatívneho manažmentu je najnižšia nezávislosť vo všetkých krajinách v riadení výrobného procesu. To sa dalo očakávať, nakoľko riadenie výrobného procesu v sebe zahŕňa aj technologické vylepšenia, čo vyžaduje určitú úroveň zvládnutia moderných technológií.

Najnižšiu úroveň nezávislosti má skupina podnikateľských funkcií v oblasti stratégie, kde dominuje vývoj produktov, čo je podnikateľská funkcia s najnižšou samostatnosťou vôbec. V rámci marketingových činností najvyššiu autonómiu má starostlivosť o zákazníka a distribúcia a predaj. Na druhej strane má najnižšiu autonómiu výskum trhu.

Obvyklé poradie oblastí podnikateľských činností – od operatívnych funkcií s najvyššou nezávislosťou cez marketingové aktivity až po strategické funkcie s najnižšou úrovňou samostatnosti – bolo zistené v troch krajinách: na Slovensku, v Maďarsku a Estónsku. V Poľsku sú pobočky nezávislejšie v oblasti marketingu ako v oblasti operatívneho manažmentu. To môže byť následok veľkosti trhu a spôsobu prieskumu trhu v Poľsku.

Tab. 1 Nezávislosť podnikateľských funkcií v organizáciách s PZI

Podnikateľské funkcie	Indikátor autonómie*					
	Spolu**	Slovinsko	Slovensko	Maďarsko	Poľsko	Estónsko
Riadenie výroby	0,253	0,111	0,199	0,212	0,370	0,262
Technologický vývoj	0,353	0,278	0,245	0,396	0,426	0,338
Zásobovanie a logistika	0,247	0,194	0,278	0,237	0,268	0,232
Účtovníctvo a firemný manažment	0,145	0,083	0,140	0,124	0,165	0,220
Autonómia operatívneho riadenia	0,250	0,167	0,216	0,242	0,307	0,263
Distribúcia a predaj	0,306	0,319	0,454	0,323	0,201	0,366
Propagácia a reklama	0,336	0,333	0,460	0,340	0,282	0,310
Služby zákazníkom	0,256	0,305	0,362	0,270	0,181	0,232
Marketing	0,373	0,403	0,515	0,352	0,295	0,379
Prieskum trhu	0,391	0,463	0,563	0,376	0,287	0,352
Autonómia marketingu	0,332	0,365	0,471	0,332	0,249	0,328
Stanovenie ceny výrobku	0,363	0,315	0,490	0,335	0,355	0,310
Financovanie investícií	0,389	0,269	0,475	0,307	0,412	0,506
Vývoj výroby	0,501	0,454	0,643	0,490	0,475	0,447
Stratégia manažmentu a plánovania	0,500	0,398	0,580	0,468	0,532	0,482
Strategická autonómia	0,438	0,359	0,547	0,400	0,444	0,436

* Indikátory boli vypočítané na základe individuálnych odpovedí podľa nasledujúcich váh: 0 = rozhodovacie právomoci v danej oblasti má iba pobočka, 0,3 = hlavne pobočka, 0,6 = hlavne zahraničný investor a 1 = iba zahraničný investor. Čím je indikátor nižší, tým je autonómia pobočky v danej oblasti vyššia.

** priemer

Na základe našich analýz sa dá predpokladať, že autonómia pobočiek je ovplyvnená aj trhovou orientáciou. Čím viac sa pobočka orientuje na domáci trh (t. j. motívom PZI bol prístup na miestny trh, tzv. „market-seeker“), tým väčšiu autonómiu v marketingových a čiastočne aj v operatívnych funkciách môžeme očakávať. Vhodným príkladom je práve Slovensko. Slovenské organizácie s PZI sú najviac orientované na export, zatiaľ čo poľské na miestny trh. Túto hypotézu však môže potvrdiť len hlbšia ekonometrická analýza, nakoľko tieto fakty vzájomne splývajú s ostatnými.

Najvyššiu autonómiu majú pobočky zahraničných firiem v Slovinsku, kde je marketingová nezávislosť takmer rovnaká ako strategická nezávislosť. Slovinské pobočky majú významne vyššiu autonómiu aj v niektorých operatívnych funkciách (operatívny manažment, účtovníctvo a financie).

- Rozdiely v autonómii organizácií s PZI môžu byť vysvetlené odlišnými zdedenými kapacitami a rôznou trhovou orientáciou pobočiek. Čím sú kapacity pobočky vyššie, tým vyššia je aj jej autonómia.

- Autonómia v marketingových a strategických funkciách sú navzájom závislé a trhovú orientáciu pobočiek sa líši v závislosti od sektora, ako aj krajiny.

Podrobnejšie za Slovensko

V oblasti rozhodovacích právomocí, resp. zodpovedností za jednotlivé oblasti činností môžeme postupne pozorovať pozitívny trend presunu zodpovednosti

zahraničných partnerov do rúk slovenského manažmentu, a to vo všetkých oblastiach činnosti s výnimkou technického vývoja produktov a strategického plánovania.

Kompetencie domáceho manažmentu sú najvyššie v oblasti účtovníctva a finančného manažmentu (86 %), približne rovnaká je situácia v oblasti riadenia výroby (v tejto oblasti v počiatočných fázach vstupu PZI rozhodoval prevažne zahraničný vlastník). O niečo nižšie (83 %) sú kompetencie slovenského manažmentu v oblasti operačného plánovania. Ďalšie oblasti sú usporiadané podľa klesajúcich právomocí slovenského manažmentu: zásobovanie, logistika (76 %), stanovenie ceny produktu, investičné plánovanie, distribúcia predaja (59%), prieskum trhu (51 %).

V ostatných oblastiach je zodpovednosť slovenského manažmentu tiež pomerne vysoká, pohybuje sa v intervale 50 – 55 %.

Trhová orientácia a štruktúra dodávateľov

Trhová orientácia pobočiek je významnou veličinou pri pochopení autonómnosti pobočiek v jednotlivých podnikateľských funkciách, ako aj spôsobov zvyšovania úrovne pobočiek. Zároveň poukazuje na stupeň integrácie pobočky v rámci nadnárodnej korporácie. Medzi skúmanými krajinami existujú výrazné rozdiely. V prípade troch krajín možno hovoriť o značnej orientácii na export: Slovinsko 72,9 % objemu ročnej produkcie, Slovensko 64,4 % a Estónsko 59,8 %. Na dru-

hej strane je Poľsko, ktoré na domácom trhu predá až 67,1 % produkcie, a Maďarsko 52,1 %. Slovinské a slovenské firmy predávajú väčšinu svojej produkcie zahraničnému partnerovi: Slovensko 47,5 % a Slovinsko 37,1 %. Slovenské pobočky exportujú svojim zahraničným materským firmám trikrát viac produkcie ako ostatným zahraničným odberateľom. To potvrdzuje, že slovinské a slovenské pobočky sú väčšinou orientované na vývoz a sú závislé od materských firiem. Oveľa menšia časť exportu ide materskej firme v prípade Poľska, Maďarska a hlavne Estónska. V prípade Estónska 30,6 % produkcie ide priamo zahraničným odberateľom a len 29,2 % materskej firme. Orientácia poľských pobočiek na domáci trh je v súlade s ich vysokou úrovňou nezávislosti v marketingovej oblasti.

Štruktúra dodávateľov je ďalšou významnou veličinou pre pochopenie autonómie pobočiek v jednotlivých podnikateľských funkciách ako spôsobov zvyšovania úrovne pobočiek (možnosti boli: dovoz od materskej firmy, od iných partnerov v zahraničí, od domácej pobočky materskej firmy, od ostatných domácich dodávateľov). Zároveň poukazuje na stupeň integrácie pobočky v rámci nadnárodnej korporácie a jej postavenie v domácej ekonomike. Na rozdiel od situácie v predaji, kde dominuje zahraničný partner, v dodávateľských vzťahoch sú na prvom mieste domáci dodávateľia (34,4 %), nasledujú ostatní zahraniční dodávateľia (28 %) a až na treťom mieste je zahraničný partner (27,6 %). Na základe uvedeného sa javí, že pobočky majú väčšiu autonómiu v dodávkach než v predaji. Vyšší export je obvykle spojený s vyšším importom a naopak. Dôležitým faktorom je aj veľkosť krajiny. Menšie krajiny ponúkajú menšie možnosti nielen čo sa týka odbytu, ale i zásobovania.

Medzi skúmanými krajinami však existujú rozdiely. Slovinské a slovenské pobočky sú nadpriemerne zásobované od zahraničných dodávateľov, z toho Slovinsko od ostatných zahraničných dodávateľov a Slovensko od zahraničného partnera a podpriemerne od domácich dodávateľov (Slovensko). Na druhej strane poľské pobočky sú podpriemerne zásobované od ostatných zahraničných dodávateľov a maďarské od zahraničného partnera a viac od domácich dodávateľov. Jediným prekvapením môže byť, že slovinské pobočky sú zásobované hlavne z domácich zdrojov.

Podrobnejšie za Slovensko

Slovensko ako krajinu s malým trhom uprednostňujú zahraniční, proexportne orientovaní investori. V roku 2001, za ktorý sa vykonával prieskum, podiel objemu

vývozu organizácií s PZI na celkovom vývoze za Slovensko bol 52 % a podiel na celkovom dovoze 45 % (v oboch prípadoch sa jedná o objem bez obchodných organizácií s PZI). Pritom iba podiel vnútro podnikových dodávok medzi pobočkami a materskými firmami predstavoval pri dovoze 35,2 % a pri vývoze 39,4 % v rámci zahraničnej výmeny. Ide o významný podiel, ktorý sa však z časového hľadiska postupne znižuje zapájaním malých a stredných podnikov z tuzemska do subdodávateľských aktivít, ktoré sústavne rastú. V zásade ide o dôležitú skutočnosť postupného prepájania sa organizácií s PZI s domácim priemyslom a v rámci medzinárodnej výrobnéj spolupráce so všetkými pozitívnymi vplyvmi, ako je vysoká kvalita a objem výroby, možnosť exportu so zabezpečeným odbytom, zamestnanosť, kvalifikácia a pod.

Nové, veľké investície, ktoré k nám v súčasnosti prichádzajú predovšetkým do automobilového priemyslu, dávajú predpoklad ďalšieho aktívneho vývoja v predmetných súvislostiach integrácie výrobných a obchodných vzťahov organizácií PZI so zahraničím a na druhej strane aj s tuzemským prostredím výroby a predaja.

Vplyv priemyselnej integrácie na miestne pobočky

Výsledky dotazníkového prieskumu pomohli získať určitý obraz o dôležitosti a typoch zmien v miestnych pobočkách po vstupe zahraničného kapitálu.

Tab. 2 Rozsah zmien v organizáciách po vstupe PZI*

Krajina	Objem predaja	Export	Úroveň produktivity	Úroveň technológií	Úroveň kvality
Spolu**	0,50	0,45	0,56	0,55	0,56
Slovinsko	0,61	0,57	0,57	0,51	0,46
Maďarsko	0,59	0,39	0,61	0,56	0,56
Poľsko	0,46	0,35	0,54	0,58	0,58
Estónsko	0,69	0,46	0,56	0,56	0,56
Slovensko	0,26	0,57	0,54	0,51	0,60

*miera zmien: -1 = významné zníženie, -0,5 = zníženie, 0 = bez zmeny, +0,5 = nárast, +1 = významný nárast

** = priemer

Analýza ukázala dve hlavné črty vo vývoji zmien v organizáciách s PZI. Intenzita zmien je veľmi podobná v úrovni produktivity, kvality a technológií. Rozdiely v týchto troch kategóriách nie sú významné, s výnimkou Slovinska, kde je nižšia úroveň kvality ako priemerná hodnota za všetky krajiny. Tieto menšie rozdiely v rozsahu zmien poukazujú na to, že technologické zlepšenia v krajinách strednej Európy sa stále prejavujú skôr v oblastiach, ako je kvalita, vzdelávanie a výrobná sféra.

Zmeny v predaji a vývoze majú o niečo nižšiu intenzitu. Vyšší nárast v predaji ako v exporte naznačuje, že pobočky si posilnili pozíciu na miestnom trhu. Výsledky prieskumu ukazujú významne vyšší rast zmien v predaji v Maďarsku a Estónsku a výrazne nižší na Slovensku. Na druhej strane slovenské pobočky zaznamenali výrazne vyšší nárast zmien v exporte, ako je priemer za celú vzorku, a to isté platí aj o úrovni kvality, kde Slovensko dosiahlo najvyšší nárast.

Podrobnejšie za Slovensko

Vývoz podľa jednotlivých sledovaných odborov má prevažne rastúcu tendenciu. Výnimkou je ťažba a úprava rúd, ďalej služby, výroba potravín, tlač, výroba nekovových materiálov, hotelierstvo a spoje. Ostatné odbohy sú orientované proexportne. Výrobu smerujú prevažne svojmu zahraničnému partnerovi, prípadne iným zahraničným odberateľom. Materské firmy v menšej miere podporujú vývoz aj tým, že dávajú k dispozícii svoje zahraničné trhy.

Dovoz a tuzemský nákup podľa jednotlivých dodávateľov majú podobné trendy ako vývoz. Podiel dodávok od slovenských dodávateľov v poslednom čase stúpa, čo je pozitívne. Platí to najmä v službách, časti ekonomického priemyslu, vo výrobe nekovových výrobkov, výrobe kovov, kovových konštrukcií, časti výroby strojov, automobilov a výroby nábytku.

V zásade je však dovoz surovín a súčiastok stále vysoký, a to aj v takých odboch, kde by sa mohli využívať domáce zdroje.

Vnútorne a vonkajšie zdroje konkurencieschopnosti pobočiek

Konkurencieschopnosť pobočiek môže byť dôsledkom ich vlastných aktivít, podpory materskej firmy, prípadne iných vonkajších organizácií. Z výsledkov prieskumu možno vyvodit' niekoľko záverov:

- Najdôležitejšími zdrojmi konkurencieschopnosti vo všetkých oblastiach (kontrola kvality, manažment, ľudské zdroje, výskum a vývoj, patenty a licencie) sú vlastné aktivity pobočiek a ich vzťahy s materskými firmami.
- Pobočky sú závislé od partnerov (miestnych dodávateľov a odberateľov) iba v oblasti riadenia kvality.
- Ostatné pobočky zahraničného partnera a ostatní zahraniční partneri nie sú podstatnejším zdrojom konkurencieschopnosti v žiadnej oblasti.

Pri porovnávaní determinantov konkurencieschopnosti v jednotlivých krajinách s priemerným celkovým modelom sa ukazujú dva rozdiely:

1. Slovinský, slovenský a estónsky model sa najviac podobajú celkovému priemernému modelu. Pritom si treba uvedomiť, že ide o proexportne orientované kra-

jiny, čo ich robí v oblasti kontroly kvality závislými nielen od zahraničných materských firiem, ale aj od stálych zahraničných dodávateľov a odberateľov.

2. Poľsko a Maďarsko sú menej závislé od partnerov z dodávateľsko-odberateľských vzťahov. Ich zvýšená orientácia na miestny trh má za následok, že na kontrolu kvality majú vplyv viac miestni ako zahraniční dodávatelia a odberatelia. Poľské pobočky sú silne závislé od materských firiem. Maďarské pobočky sú relatívne menej závislé od materských firiem, za najdôležitejší faktor konkurencieschopnosti považujú vlastné riadenie kvality.

Podrobnejšie za Slovensko

Vstupom zahraničných investorov všeobecne klesá význam domáceho výskumu. Najmä v rámci veľkých koncernov býva výskum sústredený v materských organizáciách, čo je však celosvetový trend. Typickým príkladom je automobilový priemysel, kde potenciálny model „slovenského auta“ v súčasnosti nie je reálny. Je tu však šanca rozvíjať finálnu produkciu v štruktúre programov, ktoré nadobúdajú sofistikovanejšiu úroveň. Na druhej strane menšie firmy využívajú aj tuzemský výskum, napr. v niektorých elektrotechnických odboch, v potravinárskom či papierenskom priemysle.

Zaujímavé sú výsledky prieskumu významu jednotlivých oblastí pre konkurencieschopnosť firmy (bola použitá stupnica 1 až 5, kde 1 – nepodstatné, 2 – málo dôležité, 3 – dôležité, 4 – veľmi dôležité, 5 – extrémne dôležité):

- Licencie, patenty – hodnotenie dôležitosti je nižšie, prevažuje hodnotenie dôležité (3), málo dôležité (2). Dôvod je zrejme v tom, že nie vo všetkých organizáciách sa využíva forma licencií, prípadne patentov.
- Ľudské zdroje – prevažuje hodnotenie veľmi dôležité (4) a dôležité (3). Na základe prieskumu zahraniční investori hodnotia pracovnú silu na Slovensku veľmi vysoko, najmä z hľadiska technickej úrovne, ale v poslednom čase aj v oblasti manažmentu. Pomaly sa likvidujú aj jazykové bariéry.
- Manažment firmy – prevažuje hodnotenie veľmi dôležité (4) a extrémne dôležité (5), nižšie hodnotenia sa vyskytujú len ojedinele.

Finančná integrácia

Podobne ako v prípade kompetencií v podnikateľských funkciách, aj v tokoch financií sú pobočky významne závislé do ich vlastných príjmov a materských zahraničných firiem. Situácia je trochu rozdielna iba v Maďarsku, kde sú domáce zdroje (banky, resp. ostatné firmy) dôležitejšie ako zdroje od zahraničných

materských firiem. Toto korešponduje s relatívne nízkou dôležitosťou materských firiem ako zdroja konkurencieschopnosti pre maďarské pobočky. Využívanie ostatných zahraničných zdrojov (mimo materských spoločností) na financovanie je najvyššie v Poľsku, čo môžu odrážať relatívne drahé domáce zdroje financovania pre poľské pobočky.

Čo sa týka Slovenska, z hľadiska dôležitosti zdrojov financovania firmy sú najvyššie hodnotené vlastné príjmy a potom zdroje od zahraničných investorov. Pomerne dôležité sú aj ostatné domáce zdroje (banky, firmy a pod.). Najnižšie je hodnotené financovanie z iných domácich pobočiek zahraničného vlastníka.

Závery

V článku sú prezentované niektoré výsledky medzinárodného prieskumu zameraného na otázky integrácie priemyslu na úrovni pobočiek vo vybraných stredo-európskych krajinách.

Z prieskumu vyplýva, že pobočky majú najväčšiu nezávislosť v operatívnej oblasti (účtovníctvo a financovanie, dodávateľské vzťahy a logistika, operatíva a riadenie výrobného procesu) a najmenšiu v strategických funkciách (cenotvorba, investičné financovanie, vývoj produktu a strategický manažment). Operatívna a strategická nezávislosť je najvyššia v Slovinsku, operatívna nezávislosť je najnižšia na Slovensku. Na základe prieskumu sa domnievame, že autonómia v marketingovej a strategickej oblasti navzájom súvisia. Rozdiely medzi skúmanými krajinami môžu byť spôsobené zdedenými kapacitami a trhovou orientáciou pobočiek v týchto krajinách.

Priemyselná integrácia prostredníctvom PZI viedla k rastu produktivity práce, technológií a kvality. Rozdiely medzi krajinami v rozvoji týchto troch kategórií sú štatisticky nevýznamné.

Hlavné zdroje konkurencieschopnosti pobočiek sú kontrola kvality a manažment, nasledujú kvalifikované pracovné sily a o niečo menšiu dôležitosť má výskum a vývoj, patenty a licencie. To dokazuje, že skúmané pobočky postavili svoju trhovú pozíciu viac na rozvinutej výrobe ako na kvalitných technológiách. Najdôležitejším zdrojom konkurencieschopnosti sú vlastné aktivity pobočky, zahraničná materská firma a v oblasti kontroly kvality aj členovia dodávateľsko-odberateľského reťazca.

Priemyselná integrácia na Slovensku prešla za posledných 14 rokov viacerými vývojovými fázami, ktoré môžeme jednoznačne hodnotiť ako pozitívne, a to od jednoduchých foriem vstupu PZI do jednotlivých organizácií v prvých rokoch (1990 – 1995), ktoré sa postupne pretvárali vzájomným poznávaním a zdokonaľovaním politicko-ekonomického prostredia na

vyspelejšie formy. Dôležitým momentom v súčasnosti je prepájanie organizácií s PZI s tuzemskými podnikmi, čo má multiplikačný vplyv na pozitívne pôsobenie PZI na ekonomiku Slovenska.

V organizáciách, v ktorých participujú priame zahraničné investície, prípadne ktoré stopercentne vlastnia zahraniční vlastníci, nastal výrazný posun k zefektívneniu predmetnej výroby. Došlo k modernizácii technologického zariadenia, zvýšeniu kvality výrobkov a tým aj k zvýšeniu ich akceptovateľnej ceny a ekonomickej efektívnosti výroby, k zvýšeniu kvalifikácie pracovníkov, čiastočnému zvýšeniu miezd, rastu produktivity práce, ako aj celkového objemu výroby, a to predovšetkým udrzaním domáceho trhu a jeho rozšírením o pozície na zahraničných trhoch, v mnohých prípadoch najmä s prispením zahraničného partnera.

Na záver možno jednoznačne konštatovať, že priame zahraničné investície pôsobia prointegračne, a to na národnej i medzinárodnej úrovni, kde pôsobia stimulačne pri vyrovnávaní rozdielov vo výrobe a v jej organizácií.

Použitá literatúra:

1. Hošková, A.: Komparácia vývoja priamych zahraničných investícií na Slovensku a v transformujúcich sa ekonomikách. Národná banka Slovenska, Bratislava 2000.
2. Hošková, A.: Prepojenie priamych zahraničných investícií na domáci priemysel. Národná banka Slovenska, Bratislava 2001.
3. Hošková, A. – Šestáková, M.: Medzinárodné podnikanie. Elita, Bratislava 1993.
4. Hunya, G. – Stankovsky, J.: Foreign Direct Investment in Central and East European Countries and the Former Soviet Union. WIFO – Austrian Institute for Economic Research, Vienna 2001.
5. EU Integration and the Prospects for the Closure of the Productivity Gap. Country Papers, 2003
6. Sabol, T. – Hošková, A.: Priame zahraničné investície v ekonomike Slovenska a ich vplyv v podnikovej sfére. Biatec 1/ 2003, s. 18 – 20.
7. Sabol, M. – Hošková, A. – Šoltés, M. – Hreňo, J.: EU Integration and the Prospects for the Closure of the Productivity Gap. Košice: Country paper Slovakia, TUKE, 2003.
8. TREND – TOP, Podniky a trhy SR v číslach. Bratislava, ročenka, Trend, 2001.
9. TREND – TOP, Rok 2001 v slovenskom priemysle. Bratislava, ročenka, príloha časopisu Trend, 2001.
10. TREND – TOP, Rok 2003 v slovenskom priemysle. Bratislava, ročenka, príloha časopisu Trend, 2003.

INŠTITUCIONÁLNA ŠTRUKTÚRA EURÓPSKEJ ÚNIE

doc. Ing. Vladimír Gonda, PhD.

Nadchádzajúce členstvo SR v Európskej únii od 1. mája 2004 zvyrazňuje a aktualizuje potrebu mať dostatok relevantných informácií o tomto integračnom zoskupení vrátane jeho inštitucionálnej štruktúry. Cieľom príspevku je priblížiť inštitucionálny rámec Európskej únie a predstaviť hlavné orgány EÚ – Európsku radu, Radu EÚ, Európsku komisiu, Európsky parlament, Európsky súdny dvor, Účtovný dvor (Dvor auditorov) a Európsku centrálnu banku, ako aj pomocné orgány – Hospodársky a sociálny výbor a Výbor pre regióny.

Pokračovanie z čísla 3/2004

Európsky parlament (European Parliament)

Bežný chod Európskeho parlamentu z organizačného hľadiska zabezpečuje v súlade s ustanoveniami rokovacieho poriadku predsedníctvo a 20 stálych výborov. Predseda je volený poslancami na dobu dva a pol roka, t. j. na polovicu volebného obdobia. Formálne reprezentuje snemovňu a v mene Parlamentu podpisuje schválený rozpočet a odsúhlasené legislatívne akty. Činnosť Európskeho parlamentu je organizovaná v rámci výborov, ktoré sú volené tiež na dva a pol roka. Podobne ako v národných parlamentoch sú legislatívne návrhy najprv prerokúvané v príslušných výboroch.

Poslanci Európskeho parlamentu sú združení nie podľa národnosti, ale na základe politickej príslušnosti. V Európskom parlamente tak okrem odborných výborov pôsobia aj politické (stranícke) frakcie, ktoré majú kľúčový význam pre rozhodovanie v Parlamente.

Plenárne zasadnutia Európskeho parlamentu sa konajú v Štrasburgu, výbory pripravujúce plenárne zasadnutia a politické skupiny sa stretávajú v Bruseli a predsedníctvo sídli v Luxemburgu.

V súčasnosti má Európsky parlament 626 poslancov. Amsterdamská zmluva stanovila ako hornú hranicu 700 poslancov. Vzhľadom na plánované rozšírenie Európskej únie Zmluva z Nice, ktorá vstúpila do platnosti 1. februára 2003, zvýšila horný limit pre počet členov Európskeho parlamentu na 738.

Spravodajcom Európskeho parlamentu pre Slovensko je Jan Marinus Wiersma.

Európsky súdny dvor (European Court of Justice)

Európsky súdny dvor, ktorý patrí k zakladajúcim inštitúciám Spoločenstva, predstavuje vrcholný súdny (justičný) orgán EÚ. Je nezávislou inštitúciou; nezávislosť sudcov a generálnych advokátov garantuje štatút Európskeho súdneho dvora. Podľa neho sú

sudcovia a generálni advokáti neodvolateľní a ich rokovania a zasadnutia sú tajné.

Európsky súdny dvor zasadá v Luxemburgu. Pozostáva z 15 sudcov (každý členský štát zastupuje jeden sudca) a 9 generálnych advokátov, ktorí sú menovaní vládami členských štátov na šesťročné obdobie s možnosťou opätovnej voľby. Každé tri roky sa uskutočňuje čiastočná obmena členov Európskeho súdneho dvora, keď je novo menovaná polovica členov (t. j. sedem, resp. osem sudcov a štyria, resp. piati generálni advokáti). Po vstupe do EÚ pripadne SR jeden post sudcu.

Súd riadi predseda, ktorý je volený kolégiom sudcov na tri roky. Sudcov možno odvolať v priebehu ich funkčného obdobia len vtedy, ak už nespĺňajú predpoklady pre svoju nezávislosť. Pritom ich odvolanie sa môže uskutočniť len so súhlasom ostatných sudcov, teda nie orgánmi Spoločenstva alebo členskými štátmi.

Úlohou generálnych advokátov je analýza celého konania a poskytovanie nestranného a všetky právne aspekty zohľadňujúceho odôvodnenia jednotlivých prípadov.

Pred Európsky súdny dvor možno predložiť štyri druhy žalôb:

a) žiadosti inštitúcií členských štátov alebo (v niektorých prípadoch) jednotlivcov o zrušenie právnych aktov prijatých inštitúciami Spoločenstva;

b) žaloby predložené Komisiou alebo členským štátom proti inému členskému štátu pre porušenie záväzkov vyplývajúcich zo zakladajúcich zmlúv a zo zmlúv sekundárnej legislatívy;

c) žaloby podané inštitúciami EÚ alebo členskými štátmi proti Rade alebo Komisii za nečinnosť, ak neprijímajú rozhodnutie prikázané právom Spoločenstva;

d) spory medzi EÚ a jej zamestnancami.

Európsky súdny dvor zabezpečuje, aby právo Spoločenstva bolo aplikované jednotným spôsobom. Pri tom plní dve základné funkcie:

- kontroluje, či normy vydávané inštitúciami EÚ sú v súlade s obsahom zakladajúcich zmlúv,

- na žiadosť národných súdov vydáva stanoviská (vyslovuje názory) týkajúce sa správnej interpretácie alebo platnosti opatrení inštitúcií EÚ. Dôležitou súčasťou pôsobenia Európskeho súdneho dvora je poskytovanie jednotného výkladu európskeho práva v rámci celého Spoločenstva.

Rozhodnutia a interpretácie Európskeho súdneho dvora postupne formujú právo EÚ, ktoré platí v priestore celého integračného zoskupenia. Pritom právne normy EÚ sú nadradené právnym normám jednotlivých členských štátov; uplatňovanie tejto zásady pomáha riešiť potenciálny nesúlad národných právnych noriem a právnych noriem EÚ (Šíbl, s. 41).

Európske právo sa delí na právo komunitárne a právo únijné. Pod komunitárne právo spadajú otázky Zmluvy o Európskom spoločenstve pre uhlie a oceľ, Zmluvy o EHS a Zmluvy o EURATOM. Termín únijné právo postihuje integračný vývoj po vytvorení pomyselného maastrichtského chrámu s tromi piliermi. Rozumie sa ním právo II. a III. piliera, ktoré boli konštituované ako medzivládne aktivity členských štátov, a tiež spoločné a záverečné ustanovenia Hlavy I a VII Zmluvy o EÚ (Fiala, s. 345).

Európske právo sa najčastejšie delí na primárne a sekundárne. Primárne právo vymedzuje kompetencie nadnárodných orgánov a splnomocňuje ich na činnosť. Jeho zdrojmi sú predovšetkým zakladajúce zmluvy (Zmluva o Európskom spoločenstve pre uhlie a oceľ, Zmluva o EURATOM a Zmluva o EHS), a ďalej ich zmeny a doplnky, ako aj revízie základajúcich zmlúv. Sekundárne (odvodené) právo je obmedzené na „priestor“ vytvorený primárnym právom. Orgány Spoločenstva môžu prijímať sekundárnu legislatívu len v tých oblastiach, v ktorých sú na to splnomocnené zmluvami.

K základným princípom aplikácie európskeho práva v členských štátoch patrí princíp priameho účinku a princíp nadradenosti. Oba princípy spolu úzko súvisia. Princíp priameho účinku znamená, že nariadenia ako nástroj Spoločenstva nevyžadujú ďalšiu implementáciu, t. j. platia bez toho, aby museli byť špeciálne transformované do vnútroštátneho práva členských štátov. Princíp nadradenosti európskeho práva znamená prednosť práva Spoločenstva pred vnútroštátnym právom. V prípade, že vnútroštátne právo nie je v súlade s nariadením, je národná legislatíva „vytlačaná“ týmto sekundárnym aktom.

Účtovný dvor (Court of Auditors)

Účtovný dvor je akýmsi strážcom financií Európskej únie. Vznikol (až) v roku 1977 ako nezávislý orgán poverený kontrolou hospodárenia Spoločenstva. Pri výkone auditu verejných financií EÚ plní nasledujúce úlohy:

- a) kontroluje príjmy Európskej únie,
- b) kontroluje opodstatnenosť a správnosť výdavkov Európskej únie,
- c) kontroluje bezchybnosť a transparentnosť riadenia finančných záležitostí Európskej únie.

Účtovný dvor uskutočňuje kontrolu prostredníctvom preverovania účtovných dokladov, a to tak v inštitúciách Spoločenstva, ako aj v členských krajinách a u príjemcov finančných prostriedkov EÚ. Svoje závery zverejňuje vo výročných správach vydávaných na konci každého finančného roka.

Zistenia Účtovného dvora sa často dotýkajú spoločnej poľnohospodárskej politiky, ktorá naďalej spotrebuje takmer polovicu rozpočtu Spoločenstva, a je preto najsledovanejšou aktivitou EÚ. V centre pozornosti sú tiež finančné prostriedky, ktoré spadajú pod štrukturálne fondy. Účtovný dvor kontroluje aj hospodárenie Komisie, a tým prispieva k boju proti neefektívnemu financovaniu, korupcii a podvodom.

Účtovný dvor predstavuje právnickú osobu, ktorá má 15 členov, po jednom z každej členskej krajiny. Členovia sú menovaní Radou EÚ na základe konzultácie s Európskym parlamentom na obnoviteľné šesťročné obdobie. Postavenie Účtovného dvora v rámci inštitucionálnej schémy je nezávislé od ďalších orgánov Spoločenstva. Na základe Amsterdamskej zmluvy z roku 1999 boli rozšírené jeho kontrolné a vyšetrovacie právomoci, čím sa stal schopným efektívnejšie bojovať proti podvodom v rámci rozpočtu EÚ.

Európska centrálna banka (European Central Bank)

Európska centrálna banka, ktorej centrála je vo Frankfurt nad Mohanom, je v EÚ tiež samostatnou inštitúciou. Jej nezávislosť je zakotvená v Maastrichtskej zmluve. Vzorom pre tvorbu štatútu ECB bola Deutsche Bundesbank, ktorá bola vždy považovaná za najvýznamnejšiu a najsilnejšiu európsku centrálnu banku a patrila tiež k najviac samostatným centrálnym bankám sveta. ECB nepodlieha ani exekutíve EÚ, ani ktorejkoľvek z vlád členských krajín.

Európska centrálna banka, ktorá vznikla k 1. 7. 1998, riadi menovú politiku eurosystému od začiatku roku 1999; zodpovedá za vykonávanie jednotnej menovej politiky, pričom jej prvoradou úlohou je udržiavanie cenovej stability. Prvou základnou úlohou, ktorú plnila s centrálnymi bankami členských krajín, bolo vytvorenie eurosystému a zavedenie novej spoločnej meny. Eurosystém tvoria spolu s ECB národné centrálné banky krajín eurozóny, t. j. tých členských krajín EÚ, ktoré prijali euro ako svoju národnú menu. V súčasnej dobe sú mimo tohto systému len centrálné banky Veľkej Británie, Dánska a Švédska.

ECB spolu s centrálnymi bankami všetkých štátov Spoločenstva tvorí Európsky systém centrálnych bánk (European System of Central Banks – ESCB).

Základný kapitál ECB má hodnotu 5 mld. eur, pričom akcionármi sú všetky národné banky členských štátov EÚ. Ich kapitálová účasť je stanovená podľa ich podielu na celkovom HDP v rámci EÚ a podľa podielu na celkovom počte obyvateľov. Podľa tohto kľúča sú najväčšími akcionármi Európskej centrálnej banky centrálné banky Nemecka a Francúzska. Členské štáty sa dohodli, že kľúč, podľa ktorého sa rozdeľujú zisky ECB, sa bude každých 5 rokov prehodnocovať (Sipko, s. 182 – 184).

Najvyšším rozhodovacím orgánom je Riadiaca rada ECB (Governing Council), ktorú tvoria guvernéri centrálnych bánk členských štátov EMU a členovia Výkonnej rady ECB (Executive Board). Úlohou riadiacej rady je definovať a formulovať jednotnú menovú politiku vrátane strednodobých cieľov v menovej oblasti, kľúčových úrokových sadzieb a tvorby rezerv v Európskom systéme centrálnych bánk. Jej zasadnutia sa konajú dvakrát mesačne.

Výkonná rada ECB realizuje menovú politiku v súlade s rozhodnutiami a smernicami, vypracovanými a prijatými Riadiacou radou ECB, a vydáva zodpovedajúce inštrukcie pre jednotlivé centrálné banky. Tvoria ju prezident ECB, viceprezident a ďalší štyria členovia, ktorí musia pochádzať z niektorého členského štátu ECB a byť všeobecne uznávanými odborníkmi s bohatými skúsenosťami z menovej oblasti alebo bankovníctva. Menuje ich Európska rada na návrh Rady ministrov financií a potvrdzuje ich Európsky parlament. Po skončení ich funkčného obdobia nie je možná ich opakovaná voľba. Na zasadnutiach Výkonnej rady ECB má každý člen jeden hlas. Zasadnutiam Riadiacej rady a Výkonnej rady predsedá prezident ECB alebo v jeho neprítomnosti viceprezident.

Funkčné obdobie prezidenta ECB je 8 rokov.

Európska centrálna banka každoročne predkladá správu o svojej činnosti Európskemu parlamentu, Rade EÚ, Európskej komisii a Európskej rade. Výročnú správu predkladá osobne prezident ECB. V prípade potreby prezident a ďalší členovia Výkonnej rady ECB môžu riešenie jednotlivých problémov konzultovať s príslušnými výbormi Európskeho parlamentu.

Poradné orgány EÚ

Popri uvedených hlavných inštitúciách v inštitucionálnej štruktúre EÚ existujú aj poradné orgány. K nim patria predovšetkým Hospodársky a sociálny výbor a Výbor pre regióny. Oba poradné orgány nemajú priamy vplyv na rozhodovací proces, ich stanoviská nie sú záväzné. Majú však právomoc vyslovovať sa

k akejkoľvek otázke. Vzhľadom na to, že sú konzultované v stále sa rozširujúcom okruhu otázok, ich význam sa postupne zvyšuje.

Hospodársky a sociálny výbor (Economic and Social Committee – ECOSOC) bol založený už zmluvou o EHS. Je to konzultačný orgán, ktorý sa zaoberá širokým spektrom oblastí hospodárskych a spoločenských aktivít. Poskytuje konzultácie a poradenstvo inštitúciám Európskej únie, ktoré disponujú rozhodovacími právomocami, k dopadom a dôsledkom sociálnych a zamestnaneckých otázok v kontexte celej EÚ.

Výbor má 222 členov navrhnutých vládami členských štátov a menovaných Radou EÚ na obnoviteľné štvorročné obdobie, ktorí zastupujú organizácie reprezentujúce zamestnancov, zamestnávateľov, farmárov, obchod, družstvá, tretí sektor, spotrebiteľov, environmentalistov, rodiny atď. Slovensku bude po vstupe do EÚ pripadať 9 kresiel v tomto výbore.

Vznik **Výboru pre regióny** je spojený s prijatím Zmluvy o EÚ v roku 1992. Je to nový poradný orgán, ktorý reprezentuje regionálne a lokálne záujmy (autority) v členských štátoch.

Pôvodne bolo určených päť oblastí, ktoré s ním museli povinne konzultovať – ekonomická a sociálna súdržnosť, transeurópske siete v oblasti dopravy, energie a telekomunikácie, verejné zdravie, vzdelávanie a mládež, kultúra. Amsterdamská zmluva z roku 1999 rozšírila tento okruh o ďalších päť oblastí: zamestnanosť, sociálna politika, životné prostredie, odborné vzdelávanie a doprava.

Výbor má 222 členov a rovnaký počet ich zástupcov, ktorých na návrh členských krajín menuje Rada. Mandát členov výboru je štvorročný, obnoviteľný a nie je zlučiteľný s funkciou poslanca Európskeho parlamentu.

Prezident a prvý viceprezident sú volení na 2 roky členmi výboru.

Slovensku bude po rozšírení patriť 9 kresiel vo výbore.

Literatúra:

1. Fiala, P. – Pitrová, M.: Európska unie. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003.
2. Sipko, J.: Európska menová únia a euro. Bratislava, ELITA, 1999.
3. Smlouva o Evropské unii. Smlouva o založení Evropského společenství. Praha: Victoria Publishing, 1994.
4. ŠÍBL, D.: Európska únia: minulosť, prítomnosť, budúcnosť. Bratislava, IRIS, 1995.
5. Zahradník, P.: Vstup do Európskej unie – prínosy a náklady konvergence. 1. vyd. Praha, C. H. Beck, 2003.
6. www.euroservis.sk

LEGISLATÍVA EURÓPSKEJ ÚNIE

VÝKLAD POJMOV (POKRAČOVANIE)

Zásada nediskriminácie je vyjadrená v článku 12 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva (Amsterdamské znenie), podľa ktorého v rámci pôsobnosti tejto zmluvy a pri rešpektovaní jej osobitných ustanovení akákoľvek diskriminácia na základe štátnej príslušnosti je zakázaná. Postupom uvedeným v článku 251 uvedenej zmluvy môže Rada Európskej únie prijímať pravidlá o zákaze takejto diskriminácie.

Rozhodnutie Rady, ktorá sa stretla v zložení hláv štátov alebo vlád 21. marca 2003, o zmene článku 10.2 Štatútu Európskeho systému centrálnych bánk a Európskej centrálnej banky

Rozšírenie eurozóny bude viesť k zvýšeniu počtu členov Riadiacej rady Európskej centrálnej banky. V záujme zachovania schopnosti Riadiacej rady ECB prijímať účinné a včasné rozhodnutia v rozšírenej eurozóne bude musieť byť počet guvernérov, ktorí majú hlasovacie právo menší ako celkový počet guvernérov v Riadiacej rade ECB. Z toho dôvodu sa zavádza systém rotácie, ktorý je spravodlivý, účinný a vhodný pre pridelovanie hlasovacích práv v Riadiacej rade ECB. Pritom každý člen Výkonného výboru ECB si zachová trvalé hlasovacie právo v Riadiacej rade ECB.

Do zvoleného systému rotácie sa premieta päť základných princípov. Princíp „jeden člen, jeden hlas“ ako základný princíp rozhodovania v Riadiacej rade ECB sa zachováva. Všetci členovia Riadiacej rady ECB sa zúčastňujú na jej rokovaní osobne a nezávisle od toho, či majú alebo nemajú hlasovacie právo. Systém rotácie je schopný prispôsobiť sa rozšíreniu eurozóny do predpokladaného počtu členských štátov. Bráni teoretickej možnosti, na základe ktorej by guvernéri, ktorí majú hlasovacie právo, boli len z národných centrálnych bánk tých členských krajín, ktoré sa považujú za nereprezentatívne z hľadiska hospodárstva eurozóny ako celku.

Guvernéri budú uplatňovať hlasovacie právo s rozdielnou intenzitou v závislosti od veľkosti hospodárstva členského štátu v rámci eurooblasti. Zaradenie guvernérov do skupín závisí od zaradenia členského štátu na základe ukazovateľa s dvoma zložkami, a to veľkosti podielu členského štátu (a) na agregovanom hrubom domácom produkte v trhových cenách členských štátov, ktoré prijali euro, a (b) na agregovanom bilančnom úhrne peňažných finančných inštitúcií členských štátov, ktoré prijali euro. Pritom 5/6 váhy sa priraduje hrubému domácomu produktu v trhových cenách a 1/6 váhy agregovanému bilančnému úhrnu peňažných finančných inštitúcií.

V záujme zabezpečenia hladkého naštartovania tohto systému jeho ustanovenie prebehne v dvoch etapách. V prvej etape sa guvernéri zaradia do dvoch skupín a to v prípade, keď ich počet bude vyšší ako 15. Zaradenie do skupín sa uskutoční na základe veľkosti podielu členského štátu na agregovanom hrubom domácom produkte v trho-

Zásada jednej licencie alebo vzájomného uznávania bankových licencií zabezpečuje banke vykonávajúcej bankové činnosti na základe povolenia v jej domovskej krajine členského štátu EÚ vykonávať buď priamo, alebo prostredníctvom pobočky bankové činnosti na celom území Európskej únie.

Zásada minimálnej harmonizácie sa uplatňuje pri transpozícii právnych aktov EÚ, podľa ktorej vnútroštátne právne akty nesmú byť miernejšie ako právne akty EÚ.

vých cenách a na agregovanom bilančnom úhrne peňažných finančných inštitúcií členských štátov, ktoré prijali euro. Prvá skupina sa skladá z piatich guvernérov a druhá skupina zo zostávajúcich guvernérov. Frekvencia hlasovacích práv guvernérov zaradených do prvej skupiny nebude nižšia ako frekvencia hlasovacích práv guvernérov druhej skupiny. Pritom prvej skupine sa priradia štyri hlasy a druhej skupine 11 hlasov. Keď do eurooblasti vstúpi veľký počet nových členských štátov, t. j. počet guvernérov bude vyšší ako 21, títo budú zaradení do troch skupín podľa uvedených kritérií. Prvá skupina sa skladá z piatich guvernérov a priradia sa jej štyri hlasy. Druhá skupina sa skladá z polovice celkového počtu guvernérov a priradí sa jej osem hlasovacích práv. Tretia skupina sa skladá zo zostávajúcich guvernérov a priradia sa jej tri hlasovacie práva. Pritom guvernéri v každej skupine majú hlasovacie právo rovnako dlhý čas.

Veľkosť alebo zloženie skupiny sa upraví zakaždým, keď sa agregovaný hrubý domáci produkt v trhových cenách upraví podľa čl. 9.3 Štatútu Európskeho systému centrálnych bánk a Európskej centrálnej banky alebo keď sa zvýši počet guvernérov.

Právo voliť sa uplatňuje osobne. V procedurálnom poriadku môže byť upravené, že členovia Riadiacej rady ECB môžu hlasovať prostredníctvom telekonferencie. Ak sa člen Riadiacej rady ECB nemôže dlhšie zúčastňovať na jej rokovaní, môže vymenovať svojho náhradníka ako člena Riadiacej rady ECB. Ak sa neustanovuje inak, Riadiaca rada ECB koná na základe jednoduchej väčšiny členov s hlasovacím právom. V prípade rovnosti hlasov rozhoduje hlas prezidenta.

Aby mohla Riadiaca rada ECB zasadať, musí sa dosiahnuť kvórum dvoch tretín členov s hlasovacím právom. Ak sa kvórum nedosiahne, predseda môže zvolať mimoriadne zasadanie, na ktorom sa rozhodnutia môžu prijať bez ohľadu na kvórum.

Toto rozhodnutie Rady Európskej únie musí byť ratifikované všetkými členskými štátmi v súlade s ich ústavnými požiadavkami.

Uvedenou problematikou sa zaoberá aj odporúčanie Európskej centrálnej banky pre rozhodnutie Rady EÚ o zmene článku 10.2 Európskeho systému centrálnych bánk a Európskej centrálnej banky (Úradný vestník Európskej únie ECB/2003/1, 2003/C 29/07).

Spracoval JUDr. František Hetteš

BANKOVÉ ZÁRUKY NA FINANČNÉ ÚVERY PO NOVOM

JUDr. Anna Nedasová, Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s.

Predstavenstvo Slovenskej záručnej a rozvojovej banky, a. s., schválilo na svojom zasadnutí (2. 12. 2003) Všeobecné podmienky Slovenskej záručnej a rozvojovej banky, a. s., na poskytovanie bankových záruk na finančné úvery, hlavné princípy nového záručného mechanizmu a nový sadzobník poplatkov za vystavenie bankovej záruky na finančné úvery.

Príjemcami bankovej záruky sú fyzické a právnické osoby podnikajúce podľa § 2 ods. 2 Obchodného zákonníka, mestá a obce a v osobitných prípadoch aj právnické osoby zriadené podľa Občianskeho zákonníka, resp. osobitných zákonov. Žiadosť o poskytnutie bankovej záruky bude klient aj naďalej podávať prostredníctvom úverujúceho peňažného ústavu.

Dva druhy bankových záruk

Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s., (SZRB) bude poskytovať dva druhy bankových záruk. Aj naďalej možno poskytovať bankové záruky podľa doterajších princípov plnenia z vystavenej bankovej záruky, označovaného ako banková záruka s priamym zabezpečením, s čiastočnou úpravou znenia textu záručnej listiny. Takúto bankovú záruku je možné vystaviť do výšky 65 % istiny úveru, maximálne do výšky 15 mil. Sk, s dobou platnosti do 6 rokov pre poľnohospodárske subjekty a do 5 rokov pre ostatných podnikateľov. V prípade využitia tohto typu bankovej záruky SZRB, bude banka od klienta spravidla požadovať zabezpečenie svojej prípadnej budúcej pohľadávky niektorým zo zabezpečovacích inštitútov. Pokiaľ budú splnené podmienky na plnenie z vystavenej bankovej záruky, SZRB poskytne plnenie z bankovej záruky v lehote do 60 dní od doručenia kompletnej výzvy.

Súčasne došlo k úprave sadzobníka poplatkov za vystavenie bankovej záruky tohto typu, ktorý uhradza klient jednorazovo pred vystavením záručnej listiny.

Banková záruka vystavená podľa nových princípov je označovaná ako banková záruka s nepriamym zabezpečením. Pred vystavením prvej bankovej záruky tohto typu je potrebné uzatvoriť s úverujúcim peňažným ústavom, v ktorého prospech má byť banková záruka vystavená, Zmluvu o spoločnom postupe, rámcovo upravujúcu vzájomné práva a povinnosti. Takúto bankovú záruku je možné vystaviť do výšky 70 % istiny úveru, maximálne do výšky 30 mil. Sk, s dobou platnosti do 10 rokov. Pri takejto bankovej záruke si SZRB nebude svoju prípadnú budúcu pohľadávku zabezpečovať zriadením záložného práva, ani iným spôsobom, čím okrem iného klient ušetrí

na poplatkoch súvisiacich s ich zriaďovaním. SZRB bude mať však nárok na podiel z výťažku zo speňaženia zabezpečovacích inštitútov úverujúceho peňažného ústavu, a to vo výške zodpovedajúcej zaručenému percentu. Pokiaľ budú splnené podmienky na plnenie z vystavenej bankovej záruky, SZRB poskytne úverujúcemu peňažnému ústavu do 45 dní od doručenia výzvy zúčtovateľnú zálohu vo výške zaručeného úveru, ktorá sa v prospech SZRB neúročí. Ako plnenie z bankovej záruky ju môže úverujúci peňažný ústav použiť po uplynutí troch rokov od jej zaslania okrem prípadov vymenovaných v záručnej listine, keď je možné použiť zúčtovateľnú zálohu aj pred týmto termínom (napr. pri zamietnutí vyhlásenia konkurzu pre nedostatok majetku, zrušení konkurzu po splnení rozvrhového uznesenia, zastavení exekúcie pre nedostatok majetku).

Záleží teda väčšinou na úverujúcom peňažnom ústave, ako rýchlo dokáže uskutočniť všetky právne kroky súvisiace s vymáhaním pohľadávky, aby získal právny titul na použitie zúčtovateľnej zálohy ako plnenia z bankovej záruky už pred uplynutím trojročnej lehoty. Počas tohto obdobia je úverujúci peňažný ústav povinný vymáhať pohľadávku a speňažovať majetok klienta, príp. ručiteľa a výťažok použiť spôsobom uvedeným v záručnej listine. Pri úhrade istiny z takto získaných finančných prostriedkov zašle úverujúci peňažný ústav SZRB zo zúčtovateľnej zálohy čiastku rovnajúcu sa percentu, v ktorého výške SZRB vystavila bankovú záruku. Na prípadnej strate sa bude SZRB podieľať takým percentom, vo výške akého poskytla bankovú záruku, okrem prípadov, ak sa v trojročnej lehote nepodarilo speňažiť majetok alebo použiť výnos zo speňaženia majetku na splatenie istiny. V takom prípade môže byť strata SZRB vyššia. Poplatok za vystavenie bankovej záruky aj v tomto prípade uhradza klient jednorazovo pred vystavením záručnej listiny a jeho výška je nižšia ako pri využití prvého typu bankovej záruky. Oproti doterajšiemu stavu bude pri vystavení bankovej záruky tohto typu v trvaní do 4 rokov výška poplatku podstatne nižšia ako pri bankových zárukách podľa doterajšieho sadzobníka poplatkov.

Poľnohospodárske subjekty, ktorým sa bude poskytovať banková záruka v rámci programov Ministerstva pôdohospodárstva SR, budú pri oboch typoch bankovej záruky zvýhodnené oproti ostatným podnikateľom nižšou sadzbou poplatku. Napr. za bankovú záruku podľa nového záručného mechanizmu s platnosťou do jedného roka zaplatí klient jednorazový poplatok vo výške 0,7 % oproti doteraz platnému poplatku vo výške 1 %, za dvojročnú bankovú záruku zaplatí 1,0 % oproti 1,5 %. Výška poplatku pri dlhšie trvajúcich bankových zárukách sa síce čiastočne zvýšila, ani zďaleka však nedosahuje komerčnú

sadzbu, ktorá by pokrývala náklady SZRB súvisiace s prípadným plnením z bankovej záruky.

Všeobecné podmienky SZRB na poskytovanie bankových záruk na finančné úvery sa vzťahujú predovšetkým na malých a stredných podnikateľov. Na poskytovanie bankových záruk veľkým klientom na projekty, ktoré majú charakter projektového financovania (napr. infraštruktúrne a environmentálne projekty), sa vzťahujú primerane. Týmto klientom je možné poskytnúť bankovú záruku podľa doterajšieho mechanizmu, ako aj podľa nového mechanizmu, a to až do výšky 200 mil. Sk.

V týchto prípadoch je možné individuálne dohodnúť osobitné podmienky (napr. percento poskytnutej bankovej záruky, výšku poplatku, dobu platnosti bankovej záruky a pod.), čo však podlieha schváleniu Predstavenstvom SZRB.

Udelenie výnimiek z vyššie uvedených zásad, ktoré sú premietnuté do Všeobecných podmienok Slovenskej záručnej a rozvojovej banky, a. s., na poskytovanie bankových záruk na finančné úvery, je v kompetencii Predstavenstva SZRB.

SZRB PODPORUJE VÝSTAVBU BYTOV, ROZVOJ INFRAŠTRUKTÚRY A OBNOVU BYTOVÉHO FONDU

Alena Groschová, Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s.

Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s., (SZRB) sa v dňoch od 30. marca do 3. apríla 2004 už tradične zúčastnila na medzinárodnom veľtrhu stavebníctva CONECO 2004. V rámci sprievodného programu SZRB pripravila pre návštevníkov seminár „Podpora malého a stredného podnikania“, na ktorom informovala verejnosť o nových produktoch.

SZRB má vo svojom produktovom portfóliu niekoľko programov podporujúcich rozvoj bytovej výstavby, miestnej infraštruktúry a obnovu bytového fondu.

Prostredníctvom záručného programu štátnej pomoci rozvoja bytovej výstavby sú vytvorené podmienky nielen na rozvoj bytovej výstavby, ale aj obnovu bytového fondu. Záruka sa vzťahuje na projekty výstavby a dostavby bytov, prestavby nebytových priestorov na byty, výstavbu a dokončenie vodovodu, kanalizácie, ciest a chodníkov, plynu a elektrickej energie, ktorá podmieňuje užívanie bytov v bytových domoch a rodinných domoch. Záruka je tiež určená na opravu, modernizáciu a rekonštrukciu spoločných častí, zariadení a príslušenstva bytových domov.

Úverový program Rozvoj II – byty umožňuje financovať až 80 % projektových nákladov pri výstavbe, rekonštrukcii, modernizácii a renovácii bytov a rodinných domov. Maximálna výška úveru je 80 miliónov korún. Splatnosť úveru je stanovená na 15 rokov, vrátane 2 rokov odkladu splátok istiny. Úver je realizovaný buď priamo v SZRB za priemernú úrokovú sadzbu 8 % p.a. alebo prostredníctvom komerčnej banky pri úrokovej sadzbe 3,9 % p.a. + marža komerčnej banky.

Ďalším úverom realizovaným cez komerčné banky je Úverový program Rozvoj II – MSP s úrokovou sadzbou 3,5 % p.a. Program dáva možnosť malým a stredným podnikateľom, ale aj mestám a obciam, prefinancovať svoje strednodobé a dlhodobé investície do výšky 75 % z oprávnených nákladov. Mestá a obce môžu prostredníctvom tohto programu financovať napríklad rozvoj mestskej

a miestnej infraštruktúry. Maximálna výška úveru je 60 miliónov korún pri splatnosti 10 rokov. Pre obce, bytové družstvá, spoločenstvá vlastníkov bytov a developerov je k dispozícii úverový Program financovania infraštruktúry obcí a výstavby bytov pre ľudí s nízkymi príjmami prostredníctvom pôžičky z Rozvojovej banky Rady Európy (variant A). Prostredníctvom úveru je možné financovať 50 % obstarávacích nákladov za predpokladu, že žiadateľ úveru získal na obstarávacie náklady štátnu dotáciu. Úverové zdroje musia byť použité na výstavbu nájomných bytov, prestavbu nebytových priestorov na nájomné byty, výstavbu ubytovní a ubytovacích zariadení sociálnych služieb, ktoré majú charakter nájomného bývania a budovanie technickej infraštruktúry.

Úver na rozvoj bytovej výstavby a miestnej infraštruktúry je však možné čerpať aj v rámci Všeobecných podmienok pre poskytovanie priamych úverov.

Obciam a samosprávam uchádzajúcim sa o podporu zo štrukturálnych fondov EÚ v rámci „Operačného programu Základná infraštruktúra“, ktorý má prispieť na zlepšenie občianskej infraštruktúry v regiónoch v rámci verejného sektora (školsťvo, zdravotníctvo, sociálna starostlivosť a kultúra), ponúka SZRB výhodné investičné a prevádzkové úvery ako formu získania vlastných zdrojov.

Dlhodobý investičný úver môže obec, resp. samospráva, získať vo výške minimálne 5 % z oprávnených nákladov projektu. Splatnosť úveru je do 10 rokov, úroková miera je 6,1 % p.a. Odklad splátok istiny je 1 rok. Poplatok za vystavenie úveru sa pohybuje do 1 % z výšky úveru.

Krátkodobý až strednodobý prevádzkový úver, slúžiaci na preklopenie časového nesúladu medzi úhradou faktúry a refundáciou zo štrukturálnych fondov, na predfinancovanie, ako aj na úhradu neoprávnených nákladov (DPH a iné), poskytne SZRB vo výške 20 % oprávnených nákladov projektu. Splatnosť úveru je do 2 rokov, úroková miera je na úrovni 6,5 % p.a. Poplatok za vystavenie úveru je do 1 % z výšky úveru.

PAMÄTNÉ MINCE K VSTUPU SLOVENSKEJ REPUBLIKY DO EURÓPSKEJ ÚNIE

Prvého mája 2004 sa uskutoční najväčšie rozšírovanie Európskej únie v jej histórii a k doterajším 15 členským krajinám pribudne desať nových – Cyprus, Česko, Estónsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Poľsko, Slovensko a Slovinsko.

Vstup do Európskej únie je významným medzníkom v histórii Slovenska a naplnením jedného zo základných cieľov jeho dlhodobých integračných snáh, ku ktorým sa hlási od svojho vzniku. Krajina sa stane súčasťou spoločenstva moderných úspešných európskych štátov, založeného na zásadách slobody, demokracie, rešpektovaní ľudských práv a slobôd, ktorého základným cieľom je podporovať udržateľný a vyvážený ekonomický a sociálny pokrok.

Grécko (1981), Španielsko, a Portugalsko (1986), Fínsko, Rakúsko a Švédsko (1995). Názov Európska únia bol prijatý vo februári 1992, keď bola v Maastrichte podpísaná Zmluva o Európskej únii, ktorá po ratifikácii vstúpila do platnosti v novembri 1993.

Pri príležitosti vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie pripravuje Národná banka Slovenska vydanie dvoch pamätných mincí – pamätnej bimetalovej (zlato a paládium) mince netradičného päťuholníkového tvaru s nominálnou hodnotou 10000 Sk a pamätnej striebornej mince s nominálnou hodnotou 200 Sk.

Na výtvarné návrhy oboch pamätných mincí boli v júli 2003 vyhlásené verejné anonymné súťaže. Téma vstupu Slovenska do EÚ sa ukázala ako veľmi nároč-

Pamätná bimetalová minca 10 000 Sk

Európska únia je výsledkom procesu zjednocovania Európy, ktorý sa začal po druhej svetovej vojne. Jej historickými predchodcami boli Európske spoločenstvo pre uhlie a oceľ z roku 1951, Európske spoločenstvo pre atómovú energiu a Európske hospodárske spoločenstvo, ktoré vznikli v roku 1957. K zakladajúcim štátom týchto spoločenstiev – Belgicku, Francúzsku, Holandsku, Luxembursku, Nemecku a Taliansku – sa postupne pridali Dánsko, Írsko, Veľká Británia (1973),

na výtvarné stvárnenie. Súťaže na bimetalovú mincu sa zúčastnilo len 6 autorov, riešenie dvestokorunáka navrhlo 9 autorov. Obe súťaže boli neúspešné a žiadna z predložených prác nebola ocenená prvou, druhou alebo treťou cenou, ani navrhnutá na realizáciu. Na výtvarný návrh pamätnej dvestokorunovej mince bola vyhlásená opakovaná verejná anonymná súťaž. Vzhľadom na to, že na prípravu razby a samotnú razbu bimetalovej mince päťuholníkového tvaru je

potrebný dlhší čas v porovnaní so štandardnou okrúhlou mincou, bola na jej výtvarný návrh vypísaná užšia súťaž. Na účasť boli vyzvaní desiat najúspešnejší autori slovenských pamätných mincí (v zátvorkách je pri jednotlivých autoroch uvedený počet doteraz realizovaných pamätných mincí) – Mgr. art. Patrik Kovačovský (11), Ing. Milan Virčík (8), Miroslav Ronai (7), Štefan Novotný (4), akad. soch. Vojtech Pohanka (4), akad. soch. Imrich Svitana (3), akad. soch. Michal Gavula (2), Pavel Károly (2), Mária Poldaufová (2) a Ján Černaj (2, jedna ešte nebola emitovaná). Účasť skúsených medailérov a tvorcov mincí umožnila stanoviť podstatne kratší termín uzávierky v porovnaní s opakovanou verejnou anonymnou súťažou.

Pamätná strieborná minca 200 Sk

Pamätná bimetalová minca 10 000 Sk

Užšej súťaže na výtvarný návrh mince sa zúčastnili deväť z desiatich vyzvaných autorov, nezúčastnil sa Ing. Milan Virčík. Súťaž vyhodnotila odborná komisia v novembri 2003 a na realizáciu odporučila kombináciu výtvarných návrhov dvoch kremnických medailérov Štefana Novotného a Jána Černaja. Výtvarný návrh averzu autora Štefana Novotného zaujal komisiu dynamickým zobrazením motívu. V centre mincového poľa je umiestnený štátny znak Slovenskej republiky obklopený symbolom EÚ – dvanástimi do kruhu usporiadanými hviezdami, ku ktorým je na rozhraní dvoch kovov v ďalšom kruhu vkomponovaných desať hviezd symbolizujúcich prístupujúce krajiny. Na výtvarnom návrhu reverzu autora Jána Černaja komisia ocenila vhodne zvolený motív mapy zjednocujúcej sa Európy s dátumom vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie – 1. 5. 2004. Mapu, rovnako ako štátny znak na averze, obklopuje dvanásť v kruhu usporiadaných hviezd.

Minca tvaru päťuholníka so zaoblenými stranami a priemerom opísanej kružnice 40,0 mm má hmotnosť 24,8828 g. Je vyrazená zo základnej päťuholníkovej paládiovej platničky, do stredu ktorej je vložená okrúhla zlatá platnička s priemerom 23 mm. Hmotnostné parametre boli stanovené tak, aby sa obsah drahých kovov v minci viazal na diely trojskej unce. Paládiová i zlatá platnička sú z rýdzeho kovu a každá má hmotnosť 12,4414 g, čo je 2/5 unce. Hrana mince je hladká. Mincou vyrazila Mincovňa Kremnica len v špeciálnom, tzv. proof vyhotovení v náklade 7 200 kusov.

Pamätná strieborná minca 200 Sk

Vyhodnotenie opakovanej verejnej anonymnej súťaže na výtvarný návrh mince sa uskutočnilo v decembri 2003. Do súťaže predložili ôsmi autori osem prác, čo je pomerne nízky počet, a opätovne sa potvrdila zložitost' stvárnenia zadanej témy. Odborná komisia odporučila na realizáciu výtvarný návrh Mgr. art. Patrika Kovačovského, ktorý vyhodnotila ako najvýstižnejší a najvyváženejší. Návrh získal v súťaži druhú cenu. Na averze i reverze autor použil na zobrazenie témy všeobecne zrozumiteľný symbol brány. Na averznej strane je brána s dvanástimi do kruhu usporiadanými hviezdami, symbolizujúca otvorený vstup do EÚ, na reverznej strane je do brány vložená silueta mapy Slovenskej republiky, symbolizujúca vstup Slovenska do EÚ. Zvolené motívy sú harmonicky doplnené vhodne vybraným a rozmiestneným písmom.

Tretiu cenu získal návrh akad. soch. Vojtecha Pohanku, ktorý do centra averznej strany umiestnil štátny znak Slovenskej republiky obklopený dvanástimi hviezdami. Zobrazenie mladej ženy na reverze je alegóriou mladej Slovenskej republiky vstupujúcej do EÚ. Prvá cena nebola v súťaži udelená.

Pamätná minca v hodnote 200 Sk s priemerom 34 mm a hmotnosťou 20 g je vyrazená zo striebra s rýdzosťou 750/1000 v počte 14 800 kusov, z toho 4 700 kusov v proof vyhotovení. Na hrane je nápis „ROZŠÍRENIE EURÓPSKEJ ÚNIE O DESAŤ KRAJÍN“. Mincou vyrazila Bižuterie Česká Mincovna, Jablonec nad Nisou.

Ing. Dagmar Flaché, foto: Ing. Štefan Fröhlich

TEORETICKÁ HODNOTA FORWARDOVÉHO KURZU NA CUDZIU MENU A BEZRIZIKOVÁ ARBITRÁŽ

prof. RNDr. Vincent Šoltés, CSc.
Ekonomická fakulta, Technická univerzita v Košiciach

V prácach viacerých autorov (napríklad [1], [3]) je uvedený vzťah na výpočet teoretickej hodnoty forwardového kurzu na cudziu menu. Tento vzťah sa dá odvodiť (využívajúc tzv. medzinárodný Fisherov efekt), avšak za ideálnych predpokladov a to, že úrokové miery na vklady a úvery sú rovnaké a tiež, že kurzy na nákup a predaj cudzej meny sú rovnaké. V praxi však ani jeden z týchto predpokladov neplatí a rozdiely sú dosť veľké. Napríklad Poštová banka kótovala 6. 2. 2004 kurz na nákup – predaj (z pohľadu banky) amerických dolárov 30,91 – 33,63. Z pohľadu klienta ide o zrkadlový obraz, t. j. z nášho pohľadu (klienta) je $SK_P = 30,91$ (môžeme za toľko predať) a $SK_N = 33,63$ (môžeme za toľko nakúpiť). Je logické, že vždy je pre klienta $SK_P < SK_N$ t. j. za menej od nás banka kúpi a za drahšie nám predá.

Forward na nákup, resp. predaj cudzej meny je dohoda o nákupe, resp. predaji cudzej meny v budúcnosti pri dnes dohodnutom tzv. forwardovom kurze.

Kupujúci forwardu na cudziu menu sa zaväzuje, že v dohodnutom termíne nakúpi cudziu menu za v súčasnosti dohodnutý forwardový kurz FK_N bez ohľadu na to, aký bude v danom čase promptný (spotový) kurz. Je zrejmé, že kupujúci forwardu na cudziu menu očakáva, že cudzia mena bude v budúcnosti drahšia ako je dohodnutý forwardový kurz FK_N .

Naopak, predávajúci forwardu na cudziu menu sa zaväzuje predať cudziu menu za tento dohodnutý kurz. Má teda opačné očakávania o vývoji kurzu na cudziu menu ako kupujúci.

Aj keď by teoreticky forwardový kurz mohol byť vecou dohody medzi kupujúcim a predávajúcim, v skutočnosti existujú isté ohraničenia, ktoré tieto forwardové kurzy musia spĺňať. V opačnom prípade by existovala tzv. bezriziková arbitráž, t. j. možnosť bez rizika zarobiť ľubovoľnú sumu.

Cieľom tohto príspevku je stanoviť tieto hranice a v prípade ich nespĺnenia dať návod na bezrizikovú arbitráž.

Odvodenie podmienky pre forwardový kurz FK_N na nákup cudzej meny

Predpokladajme, že máme možnosť uzavrieť forward na nákup cudzej meny s forwardovým kurzom FK_N a časom splatnosti t v dňoch (nákup sa uskutoční

o t dní). Ďalej predpokladajme, že nominálna úroková miera na úver v cudzej mene so splatnosťou o t dní je $r_{CÚ}$, promptný (spotový) kurz na predaj cudzej meny je SK_P a nominálna úroková miera na termínovaný vklad na t dní v domácej mene je r_{DV} . Podmienku pre forwardový kurz FK_N na nákup cudzej meny a súčasne aj návod na arbitráž v prípade jej nespĺnenia dostaneme z nasledujúcej úvahy.

a) Zoberieme si úver vo výške K v cudzej mene so splatnosťou o t dní, teda v čase splatnosti budeme musieť vrátiť

$$K \left(1 + \frac{t}{360} \cdot \frac{r_{CÚ}}{100} \right) = K \left(\frac{36000 + t \cdot r_{CÚ}}{36000} \right) \text{ cudzej meny.}$$

b) Predáme množstvo K cudzej meny pri spotovom kurze SK_P a získané množstvo domácej meny vložíme na termínovaný účet na t dní, po ktorých budeme mať

$$K \cdot SK_P \left(\frac{36000 + t \cdot r_{DV}}{36000} \right) \text{ domácej meny.}$$

c) Uzatvoríme forward na nákup cudzej meny s forwardovým kurzom FK_N , pričom veľkosť kontraktu je

$$\frac{K \cdot SK_P \left(\frac{36000 + t \cdot r_{DV}}{36000} \right)}{FK_N}$$

Ak nemá existovať bezriziková arbitráž, potom musí byť splnená podmienka, že

$$K \left(\frac{36000 + t \cdot r_{CÚ}}{36000} \right) \geq \frac{K \cdot SK_P \left(\frac{36000 + t \cdot r_{DV}}{36000} \right)}{FK_N},$$

odkiaľ

$$FK_N \geq SK_P \left(\frac{36000 + t \cdot r_{DV}}{36000 + t \cdot r_{CÚ}} \right), \quad (1)$$

čo je podmienka pre forwardový kurz na nákup cudzej meny z pohľadu klienta (z pohľadu banky je to kurz na predaj).

Poznámka 1. Ak čas t do splatnosti forwardu je v rokoch a r je úroková sadzba, potom podmienka má tvar

$$FK_N \geq SK_p \left(\frac{1 + t \cdot r_{DV}}{1 + t \cdot r_{CÚ}} \right). \quad (2)$$

Príklad 1. Na trhu existuje možnosť uzavrieť trojmesačný forward na nákup USD s forwardovým kurzom $FK_N = 31,55$. Zistíme, či je možné bez rizika zarobiť aspoň 2000 USD, ak nominálna úroková miera na trojmesačný úver v USD je 2,3 %, na trojmesačný termínovaný vklad v SKK je 3,9 % a súčasný kurz predaj USD je 31,50.

Riešenie. Keďže v našom prípade je

$$SK_p \left(\frac{36000 + t \cdot r_{DV}}{36000 + t \cdot r_{CÚ}} \right) = 31,50 \left(\frac{36000 + 90 \cdot 3,9}{36000 + 90 \cdot 2,3} \right) = 31,625 > 31,55,$$

teda nie je splnená podmienka (1). Forwardový kurz je stanovený nesprávne, preto existuje bezriziková arbitráž. Postup je nasledujúci:

- zoberieme si trojmesačný úver v USD vo výške K (určíme na záver) s nominálnou úrokovou mierou 2,3 %,
- predáme ich pri spotovom kurze 31,50 a uložíme na trojmesačný termínovaný účet s nominálnou úrokovou mierou 3,9 %,
- uzatvoríme trojmesačný forward na nákup USD pri forwardovom kurze $FK_N = 31,55$ na množstvo

$$\frac{K \cdot 31,50 \left(\frac{36000 + 90 \cdot 3,9}{36000} \right)}{31,55} = 1,008149 \cdot K$$

Keďže chceme zarobiť aspoň 2000 USD, musí platiť podmienka

$$1,008149 K - K \left(\frac{36000 + 90 \cdot 2,3}{36000} \right) \geq 2000,$$

odkiaľ

$K \geq 833\,681$. Ak by sme si vzali trojmesačný úver v tejto výške, potom by sme bez rizika zarobili 2000 USD.

Odvodenie podmienky pre forwardový kurz FK_P na predaj cudzej meny

Predpokladajme teraz, že máme možnosť uzavrieť forward na predaj cudzej meny s forwardovým kurzom FK_P a časom splatnosti t v dňoch. Ďalej predpokladajme, že nominálna úroková miera na úver v domácej

mene so splatnosťou o t dní je $r_{DÚ}$, promptný kurz na nákup cudzej meny je SK_N a nominálna úroková miera na termínovaný vklad na t dní v cudzej mene je r_{CV} . V tomto prípade postupujeme nasledujúco:

a) Zoberieme si úver so splatnosťou o t dní vo výške K v domácej mene.

b) Kúpime za získané prostriedky cudziu menu a vložíme ju na termínovaný účet.

c) Uzatvoríme forward na predaj cudzej meny s forwardovým kurzom FK_P , pričom veľkosť kontraktu je

$$\frac{K}{SK_N} \left(\frac{36000 + t \cdot r_{CV}}{36000} \right).$$

Ak nemá existovať bezriziková arbitráž, potom musí platiť, že

$$\frac{K}{SK_N} \left(\frac{36000 + t \cdot r_{CV}}{36000} \right) \cdot FK_P \leq K \left(\frac{36000 + t \cdot r_{DÚ}}{36000} \right),$$

teda

$$FK_P \leq SK_N \left(\frac{36000 + t \cdot r_{DÚ}}{36000 + t \cdot r_{CV}} \right), \quad (3)$$

čo je hľadaná podmienka pre forwardový kurz na predaj.

Poznámka 2. Ak čas t do splatnosti forwardu je v rokoch a r je úroková sadzba, potom podmienka má tvar

$$FK_P \leq SK_N \left(\frac{1 + t \cdot r_{DÚ}}{1 + t \cdot r_{CV}} \right). \quad (4)$$

Poznámka 3. V ideálnom (aj keď v praxi nereálnom) prípade, kedy sú kurzy na nákup a predaj rovnaké a tiež sú rovnaké úrokové miery na úvery a vklady, zo vzťahov (1) a (3), resp. (2) a (4) dostaneme, že

$$FK = SK \left(\frac{36000 + t \cdot r_D}{36000 + t \cdot r_C} \right), \quad \text{resp.}$$

$$FK = SK \left(\frac{1 + t \cdot r_D}{1 + t \cdot r_C} \right), \quad \text{čo je vzťah uvedený v prácach [1], [3], resp. [4].}$$

Literatúra:

1. Markovič, P.: Finančné inžinierstvo, IURA EDITION, Bratislava, 2001.
2. Šoltés, V.: Finančné deriváty, Košická tlačiarenská, a. s., Košice, 2002.
3. Vlachynský, K.: Finančné inžinierstvo, IURA EDITION, Bratislava, 2001.
4. Vlachynský, K.: Finančné deriváty a ich využitie v našej praxi, Biatic č. 12, 1996.

JOSEPH ALOIS SCHUMPETER

doc. Ing. Ján Iša, CSc.

J. A. Schumpetera azda najviac pre-slávila jeho teória ekonomického vývoja, ktorá vychádzala z rozhodujúcej úlohy podnikateľa uskutočňujúceho nové kombinácie výrobných faktorov. Myšlienky obsiahnuté v teórii ekonomického vývoja sa odzrkadlili aj v jeho ďalších fundamentálnych prácach, osobitne v práci venovanej eko-

nomickým cyklom, v diele o perspektívach kapitalizmu a socializmu a v posmrtno vydanom diele Dejiny ekonomickej analýzy. Schumpeter, ktorý svojou víziou hybných síl hospodárskeho rozvoja predstihol svojich súčasníkov, patrí spolu so svojim rovesníkom J. M. Keynesom k najvýznamnejším ekonómom minulého storočia.

J. A. Schumpeter sa narodil 8. februára 1883 v Třešti na Morave, kde mal jeho otec textilnú továreň. Mladý Schumpeter navštevoval prestížnu viedenskú strednú školu Theresianum a po jej skončení sa zapísal na právnickú fakultu Viedenskej univerzity, kde boli jeho učiteľmi ekonómie F. von Wieser a E. von Böhm-Bawerk. Po absolvovaní univerzitných štúdií odišiel roku 1906 do Veľkej Británie, kde sa roku 1907 oženil. Manželstvo však skoro stroskotalo a Schumpeter odišiel do Káhiry, kde pracoval na medzinárodnom súde. Táto činnosť ho neuspokojovala, a preto sa rozhodol pre dráhu vysokoškolského učiteľa. Roku 1909 sa vo Viedni habilitoval a začal pôsobiť ako mimoriadny profesor na univerzite v Czernowitzi. V roku 1911 sa stal riadnym profesorom na univerzite v Grazi, neskôr pôsobil na univerzitách v Nemecku a USA, nikdy sa mu však nespínil jeho veľký sen – profesúra na Viedenskej univerzite.

Na jar 1919 sa stal ministrom financií v Rennerovej koalícnej vláde katolíkov a sociálnych demokratov, kde bol spočiatku stúpencom rozsiahlej socializácie. Neskôr sa však jeho názory zmenili najmä preto, že si uvedomil potrebu dovozu kapitálu. Neprekvapuje, že sa dostal do rozporov so socialistickými ministrami, čo napokon viedlo k jeho demisii. Schumpeter bol neúspešný aj ako bankár. Súkromná viedenská Biedermanova banka, ktorej bol prezidentom, roku 1924 zbankrotovala. V tom istom roku ho postihla najväčšia životná tragédia. Jeho druhé, veľmi šťastné manželstvo s Annou Reisingerovou skon-

čilo roku 1926, keď jeho manželka zomrela pri pôrode spolu s dieťaťom. Ďalšie roky jeho plodného života vypĺňala intenzívna vedecká a pedagogická práca na univerzite, ktorá bola určitou náhradou za stratené osobné šťastie, za stratenú „joie de vivre“ (W. F. Stolper). Duševnú pohodu prinieslo Schumpeterovi roku 1937 až jeho tretie manželstvo s Elizabeth Boody-Firuský.

V rokoch 1925 až 1932 pôsobil ako profesor verejných financií na univerzite v Bonne, potom nasledoval roku 1932 Harvard, kde už predtým prednášal v rokoch 1927 a 1930. Na Harvardovej univerzite, kde pôsobil až do svojej smrti, sa zblížil s profesorom F. W. Taussigom. Podobne ako v Bonne aj v Harwarde Schumpetera pre-slávili jeho semináre, na ktorých sa zúčastňovali okrem iných P. A. Samuelson, Lloyd A. Metzler, Alan a Paul Sweezy, Abram Bergson, Oskar Lange, Fritz Machlup, Eric Roll a Richard Goodwin. Podľa W. F. Stolpera, ktorý patril k účastníkom týchto seminárov, Schumpeter často rozvíjal myšlienku, že pravda nikdy nie je konečná a že logickým zdrojom pokroku sú práve ťažkosti, ktoré staršie teórie nie sú schopné vyriešiť. Schumpeter získal veľa rôznych ocenení a čestných doktorátov. Zaslúžil sa o založenie Ekonometrickej spoločnosti a v rokoch 1937 až 1941 sa stal jej prvým prezidentom. Americkí ekonómia ocenili jeho vedecké zásluhy aj tým, že ho v roku 1948 zvolili za prezidenta Americkej ekonomickej asociácie. Posledné roky svojho života Schumpeter prežil v Taconic (Connecticut), kde zomrel 8. januára 1950.

Schumpeterovo dielo

Schumpeterovo ekonomické dielo je mimoriadne rozsiahle a tematicky rôznorodé. Nachádzajú sa v ňom fundamentálne monografické práce, množstvo článkov venovaných širokému okruhu ekonomických otázok, početné recenzie a životopisné eseje. V 20. rokoch minulého storočia napísal knihu o peniazoch, ktorej prvú ver-

ziu pravdepodobne zničil, keď Keynes v roku 1930 publikoval Treatise on Money. Ďalšiu verziu „teórie peňazí“ napísal okolo roku 1935, ani tú však nepublikoval.

Prvá rozsiahla Schumpeterova práca Podstata a hlavný obsah teoretickej ekonómie (1908) mala podľa W. F. Stolpera prispieť k novej formulácii teórie všeobecnej rovnováhy. Pozoruhodné bolo už to, že autorom tohto závažného a v mnohom originálneho teoretického diela bol iba

25-ročný absolvent univerzity. Už o tri roky sa objavilo dielo Teória ekonomického vývoja, ktoré Schumpeterovi prinieslo najväčšiu slávu. Táto práca mala podľa Schumpetera z hľadiska jeho myšlienok taký istý význam ako Všeobecná teória zamestnanosti, úroku a peňazí z hľadiska myšlienok Keynesa. V predslove k japonskému vydaniu napísal, že v tejto práci sa pokúsil skonštruovať teoretický model ekonomického vývoja v čase, inak povedané, chcel nájsť odpoveď na otázku, ako sám hospodársky systém generuje silu, ktorá ho nepretržite mení. Ďalšiu prácu História ekonomických doktrín a metód Schumpeter napísal pre prvý zväzok Max Weberovho Náčrtu sociálnej ekonómie (1914). V roku 1918 vyšla jedna z mála Schumpeterových prác venovaných konkrétnym otázkam hospodárskej politiky – Kríza štátu založeného na daniach, v ktorej Schumpeter objasnil svoje predstavy ako zabezpečiť finančnú stabilitu v období povojnovej obnovy rakúskej ekonomiky.

V prvých rokoch svojho pobytu v USA sa Schumpeter pokúšal pokračovať v práci, ktorej cieľom bolo rozvíjanie všeobecnej teórie kapitalistického vývoja. Pripravoval veľkú monografiu, ktorá mala na základe analýzy empirického materiálu potvrdiť správnosť základných myšlienok objasnených v Teórii ekonomického vývoja. Hoci táto monografia bola pred dokončením, Schumpeter ju nevydal. V súvislosti s Veľkou depresiou sa Schumpeter začal intenzívne zaujímať o ekonomické cykly. Výsledkom jeho úsilia bolo dvojzväzkové dielo Ekonomické cykly (1939), ktoré vysvetľovalo cyklické výkyvy tým, že nové kombinácie inovácií sa objavujú vo vlnách, nie sú rovnomerne rozložené v čase. Hranice ekonomickej analýzy Schumpeter prekročil v práci Kapitalizmus, socializmus a demokracia (1942), v ktorej pri skúmaní perspektív kapitalizmu dospel k záveru o nevyhnutnom zániku kapitalizmu, ktorý mal byť procesom „tvorivej deštrukcie“. Počas druhej svetovej vojny a po nej Schumpeter napísal niekoľko sociologických statí, ktoré vyšli roku 1951 pod názvom Imperializmus a sociálne triedy. Posmrtné vyšli aj jeho dve práce venované dejinám ekonomického myslenia. V roku 1951 to bolo dielo Desiat veľkých ekonómov, ktoré zahŕňalo eseje venované veľkým postavám ekonomickej vedy od Marxa po Keynesa. Najrozsiahlejším Schumpeterovým dielom sú jeho Dejiny ekonomickej analýzy (1954).

Peniaze v Dejiniach ekonomickej analýzy

Spomínali sme už, že Schumpeter pracoval na diele venovanom teórii peňazí, ktoré však nikdy nevydal. Jeho názory na teóriu peňazí nám čiastočne približujú tie časti jeho Dejín ekonomickej analýzy, ktoré venoval vývoju monetárnych teórií, úveru a úroku, monetárnej analýze a financiám. Už v prvej kapitole (Grécka a rímska ekonómia) rozsiahlej druhej časti venovanej dlhému obdobiu od staroveku do roku 1970 sa stretávame s dvoma základnými koncepciami peňazí – chartalizmom (od charta – listina)

a metalizmom, ktorých pôvod siaha až k Platónovi a Aristotelovi. Zárodok prvého prístupu nachádzame v Platónovej Ústave, v ktorej uviedol, že peniaze sú „symbolom“, ktorý má uľahčiť výmenu. Vzhľadom na túto skutočnosť možno Platóna považovať za prvého známeho stúpenca jednej z dvoch fundamentálnych teórií peňazí, práve tak, ako Aristotela za stúpenca druhej fundamentálnej teórie, t. j. metalizmu. Aristoteles vychádzal z toho, že na to, aby peniaze slúžili na trhu tovarov ako sprostredkovateľ hodnoty, musia byť samy jedným z týchto tovarov. Pokiaľ ide o ďalšie otázky súvisiace s teóriou peňazí, Aristoteles odsudzoval úrok, ktorý stotožňoval s úzerou. Málo nového priniesli do všeobecnej teórie peňazí nielen ďalší predstavitelia staroveku, ale aj scholastici.

Nové prístupy k teórii peňazí sa objavili až oveľa neskôr. Schumpeter ich zhŕňa v kapitole Hodnota a peniaze, v ktorej najskôr objasňuje rozdiel medzi reálnou a monetárnou analýzou. Reálna analýza vychádza zo zásady, že všetky podstatné javy ekonomického života možno opísať v pojmoch tovarov a služieb. Peniaze tu vystupujú iba v skromnej úlohe technického nástroja uľahčujúceho transakcie. Pokiaľ peniaze fungujú normálne, neovplyvňujú ekonomický proces, ktorý prebieha rovnako ako v naturálnej ekonomike. Ide teda o koncepciu neutrálnych peňazí, peniaze sa označujú ako vonkajšia forma, resp. „závoj“ reálnych procesov. Monetárna analýza naproti tomu odmieta predstavu, že peniaze majú pri vysvetľovaní reálnych ekonomických procesov iba druho-radý význam. Pozorovanie skutočného ekonomického vývoja vedie k záveru, že monetárne prvky treba zahrnúť do reálnej analýzy. Vzniká tiež pochybnosť, či „peniaze môžu vôbec byť neutrálne v nejakom významnom zmysle“. Monetárna analýza zahŕňa prvok peňazí do základov ekonomickej analýzy a opúšťa predstavu, že všetky podstatné črty ekonomického života možno charakterizovať pomocou modelu naturálnej ekonomiky. Monetárna analýza však znamená ešte viac, znamená zároveň agregátnu analýzu čiže makroekonomickú analýzu, ktorá redukuje premenné ekonomického systému na malý počet homogénnych sociálnych agregátov.

K teórii peňazí v užšom zmysle, t. j. k teórii peňazí ako technického nástroja sa Schumpeter vrátil pri skúmaní metalizmu a chartalizmu. K stúpencom metalizmu okrem Smitha a Marxa zaradil J. Childa, W. Pettyho, J. Locka a D. Huma. Schumpeter rozlišoval medzi teoretickým a praktickým metalizmom, pričom praktický metalizmus chápal ako uznávanie zásady, že peňažná jednotka by mala byť pevne spojená s určitým množstvom nejakého tovaru, za ktoré by mala byť voľne vymeniteľná. Teoretický metalizmus je však podľa neho neudržateľný. Nie je pravda, že čisto logicky podstatu peňazí nevyhnutne tvorí tovar alebo niekoľko tovarov, ktorých výmenná hodnota je logickým základom ich hodnoty ako peňazí. Podľa Schumpetera v prípade metalizmu ide o omyl, ktorý spočíva v zámene historické-

ho vzniku peňazí s ich podstatou, „ktorá je celkom nezávislá od tovarového charakteru ich materiálu“. Dávne korene má aj antimetalistická tradícia, ktorá dostávala podnety od vlád postihnutých finančnými ťažkosťami, od inflacionistov, „reflacionistov“ a niektorých bankárov. Do antimetalistického tábora patrili napríklad P. Boisguillebert, N. Barbon, G. Berkeley a najvýznamnejší merkantilista James Stuart. Najslávnejším antimetalistom bol však škótsky finančník a bankár, „papierovo-peňažný merkantilista“ John Law, ktorý mal „príjemný charakter napoly podvodníka a napoly proroka“ (Marx). Law tvrdil, že kľúčom k ekonomickému rozkvetu je dostatok peňazí v krajine, ktorý môže zabezpečiť plné využitie pôdy, pracovnej sily a podnikateľského talentu. John Law pripravil viaceré projekty, z ktorých sa mu podarilo vo Francúzsku uskutočniť projekt Všeobecnej banky emitujúcej nepľnohodnotné obeživo. Koncom roku 1717 založil druhý gigantický podnik – Indickú (Mississippiskú) spoločnosť a v roku 1720 sa stal hlavným správcom financií. V tom istom roku jeho experiment skončil nevyhnutným krachom, umožnil však štátu zbaviť sa svojho astronomického dlhu. J. A. Schumpeter o jeho projekte napísal: „Ekonomiu svojho projektu rozpracoval brilantne a s hlbokou znalosťou, čo ho kladie na popredné miesto medzi monetárnymi teoretikmi všetkých čias“.

Na viacerých miestach Dejín sa Schumpeter zaoberá kvantitatívnu teóriu peňazí. Upozorňuje pritom, že na začiatku dlhej cesty k objasneniu kvantitatívnej teórie stáli pokusy o vysvetlenie účinkov cenových revolúcií v 15., 16. a 17. storočí. Prvý teoreticky fundovaný výklad cenovej revolúcie prebiehajúcej v 16. storočí podal francúzsky merkantilista Jean Bodin, ktorého možno označiť za skutočného objaviteľa kvantitatívnej teórie peňazí. Bodin odmietol roku 1566 názor J. Ch. de Malestroicta, že všeobecný rast cien je dôsledkom znehodnotenia mincí. Cenovú revolúciu vysvetľoval 1) rastom ponuky zlata a striebra; 2) nadvládou monopolov; 3) drancovaním a pustošením, ktoré obmedzili prílev tovarov na domáci trh; 4) výdavkami kráľa a šľachty na luxusnú spotrebu; 5) „kazením“ mincí, čo bol jediný faktor, ktorý bral do úvahy jeho oponent. Bodin zároveň dodal, že najdôležitejšia je prvá príčina, t. j. „nadmerná ponuka toho (statku), čo ovláda oceňovanie a ceny vecí“. Pokiaľ ide o počiatky kvantitatívnej teórie, Schumpeter si ďalej všíma prínos B. Davanzatiho, T. Muna, G. Malynesa a J. Briscoa, ktorý ako prvý napísal rovnicu výmeny, pravda, v neuspokojivej forme: zásoba peňazí sa rovná ceny krát reálny dôchodok. Táto rovnica by bola správna, ak by sa V (rýchlosť) rovnala jednej. Schumpeter však upozorňuje, že veličiny M , V , P , T môžu mať rôzne významy a nadobúdať rozličné hodnoty. Je zaujímavé, že Schumpeter venoval pomerne malú pozornosť prínosu J. Locka a D. Huma k formulácii kvantitatívnej teórie.

V tretej časti Dejín sa Schumpeter zaoberá vývojom ekonomických teórií v rokoch 1790 až 1870, teda v období, keď sa sformovala klasická politická ekonomia a vznik-

li prvé práce, ktoré sa stali východiskom marginálnej revolúcie a tým aj neoklasickej ekonomie. Novú epochu ohlásilo Smithovo dielo Bohatstvo národov (1776), ktoré Schumpeter charakterizoval ako najúspešnejšiu knihu o ekonomii, aká sa do tých čias napísala. Napriek tomu, že Smitha označil za najslávnejšieho ekonóma vôbec, v jeho Bohatstve národov nenašiel „ani jednu analytickú myšlienku, princíp alebo metódu, ktorá bola v roku 1776 úplne nová“. Preto neprekvapuje, že nevenoval osobitnú pozornosť ani Smithovej teórii peňazí. V kapitole „Peniaze, úver a cykly“ sa zaoberá monetárnymi teóriami W. T. Thorntona, D. Ricarda, N. W. Seniora, J. Fullartona, J. S. Milla a K. Marxa, ktorých označuje ako teoretických metalistov. Uvádza, že títo ekonómovia definovali peniaze podobne ako F. Galiani, C. B. Beccara a A. Smith, t. j. ako tovar slúžiaci ako prostriedok výmeny, meradlo hodnoty a pod. Prístupy uvedených stúpcov metalistickej doktríny sa pritom odlišovali. Celkom explicitne prijal metalistickú doktrínu predovšetkým Fullarton, ktorý do peňazí zahŕňal iba pľnohodnotné mince. Za jednoznačného stúpenca metalizmu označil Schumpeter aj Marxa, pravda, Marx podrobne objasnil a definoval aj podstatu úverových a papierových peňazí. Schumpeter píše, že Ricardo, Senior, Mill a Marx odvodili fenomén peňazí od prípadu pľnohodnotných kovových peňazí. „To však neznamená, že táto metalistická základňa ich analýzy im na každom kroku prekážala. Niekedy na ňu šťastne zabúdali.“ V ďalšom období sa stala kľúčovým problémom monetárnej teórie hodnota peňazí. „Klasicí“ riešili problém tejto podľa Schumpetera „skôr pochybné“ hodnoty peňazí jednoducho tak, že na ňu rozšírili svoju všeobecnú teóriu hodnoty. Rozlišovali prirodzenú čiže dlhodobú normálnu hodnotu peňazí a krátkodobú rovnovážnu hodnotu. „Prvá, alebo ako nesprávne hovorili permanentná, hodnota je určená nákladmi výroby (alebo získania) drahých kovov, druhá ponukou a dopytom.“ Schumpeter však upozornil, že zmena v hraničných nákladoch zlata ovplyvňuje hodnotu peňazí iba prostredníctvom svojho vplyvu na ponuku peňazí, čo pochopili Senior a J. S. Mill.

„Klasicí“ sa, prirodzene, nemohli vyhnúť kvantitatívnej teórii. S jej odmietaním sa stretávame u Marxa, Thorntona a Seniora, pričom celkom ju podľa Schumpetera odmietal iba Marx, ktorý túto teóriu označil za nemastnú neslanú hypotézu.“ Schumpeter k tomu dodáva, že kvantitatívna teória hodnoty peňazí a teória peňazí založená na výrobných nákladoch (zlata) nie sú alternatívami, medzi ktorými možno voľiť. „Nie je to tak: hodnota peňazí určená množstvom a hodnota peňazí určená výrobnými nákladmi sa musia, v dlhom období, nevyhnutne rovnať...“ Pri hodnotení Millovho a Ricardovho prístupu ku kvantitatívnej teórii Schumpeter vymedzil vlastné chápanie kvantitatívnej teórie takto:

1) Množstvo peňazí je nezávisle premenná veličina, ktorá sa mení nezávisle od cien a fyzického objemu trans-

akcií. V danom prípade teda ide o chápanie ponuky peňazí ako exogénnej premennej, s ktorým sa stretávame aj v súčasnom monetarizme.

2) Rýchlosť obehu je inštitucionálne daná veličina, ktorá sa mení pomaly alebo vôbec nie, v každom prípade je však nezávislá od cien a objemu transakcií.

3) Transakcie (resp. output) nie sú spojené s množstvom peňazí, súběžne sa môžu preto vyvíjať iba vďaka náhode.

4) Zmeny v množstve peňazí, pokiaľ nie sú absorbované zmenami v outpute prebiehajúcimi v rovnakom smere, pôsobia na všetky ceny bez ohľadu na to, ako sa prírastok (pokles) množstva peňazí používa a ktorého sektora sa najskôr dotkne.

Aj vo štvrtej časti zahŕňajúcej obdobie od 1870 do 1914 nachádzame rozsiahlu kapitolu venovanú peniazom, úveru a cyklom. Najskôr sa Schumpeter zaoberá „praktickými problémami“ – zlatým štandardom, bimetalizmom, medzinárodnou menovou spoluprácou (v podobe menových únií) a niektorými návrhmi na stabilizáciu a regulovanie meny (Jevons, Marshall, Fisher, Walras). Schumpeter pripomína Jevonsovú prácu Peniaze a mechanizmus výmeny (1875), ktorú síce charakterizuje ako ošarujúcu, jej argumenty však označuje ako ošúchané. Najvýznamnejší prínos k teórii peňazí pripisuje Walrasovi, ktorý podľa neho vytvoril modernú teóriu peňazí ako súčasť teórie všeobecnej ekonomickej rovnováhy. „(Walras) teda v podstate splnil veľké želanie... aby sa analýza peňazí zahrnila do systému všeobecnej teórie namiesto toho, aby sa vyvíjala nezávisle a potom sa na ňu nalepila.“ Za vynikajúcich nasledovníkov Walrasa, ktorí však ostali neznámi, označuje A. Aupetit a K. Schlesingera. Za originálne práce o peniazoch, ktoré tiež nadviazali na Walrasa, označuje Fisherove práce Teória úroku (1930) a Expanzie a depresie (1932). V ekonomickej verejnosti je však viac známy Fisherov prínos ku kvantitatívnej teórii (Schumpeter píše o Fisherovej osobitne rigidnej forme kvantitatívnej teórie) ako jeho prínos k monetárnej analýze ekonomického procesu ako celku ovplyvnenej Walrasom.

Podobne ako Walras aj Marshall chápal „monetárny problém ako súčasť celkovej analýzy ekonomického procesu a ako jednu z ciest k teórii zamestnanosti“. Marshall poukazoval na význam rozdielu medzi „reálnou“ a „peňažnou“ úrokovou mierou a na úlohu mechanizmu, prostredníctvom ktorého peniaze pôsobia na ekonomický systém. Marshallovo učenie, ktoré podobne ako Wicksellova monetárna teória vychádzalo z prehodenia J. St. Milla, ďalej rozvíjali R. G. Hawtrey, F. Lavington, J. M. Keynes, A. C. Pigou a D. H. Robertson. Schumpeter venuje pozornosť aj prínosu rakúskej školy k teórii peňazí, v rámci ktorej ho najviac zaujal F. Wieser a Ludwig von Mises.

Aj v tomto období pokračovali diskusie o podstate a funkciách peňazí, ktoré však priniesli málo zaujímavého. Američania podľa Schumpetera prijímali vtipnú formuláciu F. A. Walkera „Peniaze sú to, čo robia“ (Money is that

Money does). Väčšina ekonómov rozlišovala medzi peniazmi alebo primárnymi peniazmi (t. j. mincami a vládnymi nekrytými bankovkami, anglicky government fiat, často nie však vždy, tiež bankovkami alebo aspoň zmenkami centrálnnej banky) a „úverom“ (fiduciary money). Medzi ekonómami vtedy nebola rozšírená fetišizácia zlatého štandardu. Niektorí ekonómovia však začali zdôrazňovať funkciu peňazí ako uchovávateľa hodnoty, čím vlastne anticipovali Keynesovu preferenciu likvidity. V ekonomickej teórii naďalej prevládala dichotómia medzi peňažnou a reálnou analýzou, t. j. na jednej strane teória peňazí a na druhej strane teória hodnoty a rozdeľovania. Vo väčšine významných ekonomických prác v tomto období sa uplatňovala tzv. reálna analýza, aj keď ich autori používali monetárne pojmy. Wicksell v tejto súvislosti prišiel s koncepciou neutrálnych peňazí, ktorá však obsahovala prvok poznania, že peniaze nemusia byť neutrálné.

Veľmi populárnou prácou o peniazoch na začiatku 20. storočia bola v Nemecku Knappova Štátna teória peňazí (1905). Jej autor, profesor G. F. Knapp vychádzal z toho, že „peniaze sú výtvorom právneho poriadku, a preto teória peňazí môže byť iba historicko-právna“. Knapp, ktorý začal užívať pojmy chartalizmus a metalizmus, sa nezaoberal hodnotou peňazí a netvrdil ani, že štát môže určiť ich kúpnu silu. Podľa neho iba štát môže určiť, čo na jeho území slúži ako peniaze. Knapp však neponúkal alternatívu teoretického metalizmu a nevytvoril nemetalistickú teóriu hodnoty peňazí. Je, pravda, že štát môže určiť, čo na jeho území bude slúžiť ako peniaze. Nemôže však zabezpečiť, aby ekonomické subjekty ním určenú peňažnú jednotku vždy skutočne používali. Príkladom sú obdobia vysokej inflácie, resp. menového rozvratu, keď sa môže používať mena iného štátu (napr. dolár), alebo sa uskutočňuje naturálna výmena.

Osobitnú pozornosť Schumpeter venoval monetárnej teórii Irvinga Fishera, ktorý si podľa neho zasluhuje označenie „najväčší z vedeckých ekonómov Ameriky“. V ekonomickej literatúre sa spravidla najviac spomína Fisherov prínos k rozvoju kvantitatívnej teórie peňazí. Schumpeter upozorňuje, že v tom, čo sa nazýva Fisherova alebo Newcombova-Fisherova rovnica výmeny, nie je v podstate nič nové. V tejto rovnici sa jednoducho spája cenová hladina (P) s (1) množstvom peňazí v obehu (M), (2) jeho rýchlosťou (V) a (3) fyzickým objemom obchodných transakcií (T). Tento vzťah možno vyjadriť ako $P = f(M, V, T)$. Fisherovu rovnicu možno napísať v tvare

$$P = \frac{MV}{T}$$

alebo $MV = PT$. Podľa Schumpetera (na rozdiel napríklad od Tobina) táto rovnica nepredstavuje identitu ale podmienku rovnováhy. Vlastná monetárna analýza však podľa Schumpetera začína až za „fasádou“ tejto rovnice. Aký je presný obsah P, M, V a T? Na to musí dať odpoveď ekonomická (monetárna) teória na základe serióz-

neho štatistického materiálu. V týchto otázkach sa dostali ďalej Američania, ktorí si tento „primát“ udržali aj v ďalších desaťročiach. Schumpeter odmieta taký prístup, ktorý kvantitatívnu teóriu stotožňuje s presne ohraničením súborom tvrdení. Rovnice, ktoré sa v tejto teórii používajú, sú v skutočnosti iba nástroje, ktoré nám umožňujú, aby sme komplexne analyzovali základné príčiny, ktoré určujú hodnotu peňazí. Pozorného čitateľa možno prekvapí Schumpeterovo tvrdenie, že nie je jednoduché jednoznačne určiť hranicu medzi stúpenkami a odporcami kvantitatívnej teórie. V Nemecku a vo Francúzsku bolo vždy veľa ekonómov, podľa ktorých kvantitatívna teória je neudržateľná alebo celkom bezcenná. Ich argumenty sú však podľa Schumpetera slabé a niekedy u nich ide o boj proti veterným mlynom, pretože kritizujú aj to, čo stúpenci kvantitatívnej teórie nikdy netvrdili (napríklad, že množstvo peňazí v obehu je jediným regulátorom ich hodnoty). Argumenty typu „v počiatočných fázach inflácie rastú ceny pomalšie ako M a v neskorších fázach rastú rýchlejšie“, ktoré majú spochybníť platnosť kvantitatívnej teórie, označuje ako „výstrel, ktorý celkom míňa cieľ“. Fisherova analýza tohto problému, aj keď je otvorená kritike, pokiaľ ide o koreláciu časových radov, „ďaleko prevyšuje všetko, čo urobili jeho oponenti“.

Fisherova-Newcombova rovnica výmeny sa síce široko využívala, existovali však aj iné prístupy. Jedným z nich je prístup z hľadiska držby peňažných hotovostí, resp. zostatkov a druhý označovaný ako dôchodkový prístup. Prvý prístup rozpracovali cambridgeskí ekonómovia na čele s A. Marshallom. Druhý prístup nachádzame v zárodočnej podobe u T. Tooka, v modernizovanej podobe sa s ním stretávame u J. W. Angella (1936). Schumpeter nevidí zásadný rozdiel medzi cambridgeskou a Newcombovou-Fisherovou rovnicou. Pravda, je tu určitý most k neskoršej Keynesovej teórii preferencie likvidity. Záver rozsiahlej 8. kapitoly venuje Schumpeter bankovému úveru, „tvorbe“ depozít a monetárnym teóriám cyklu.

Teórii peňazí sa, prirodzene, nemohla vyhnúť posledná, nedokončená kapitola „Keynes a moderná makroekonómia“. Schumpeterovo hodnotenie Keynesa – podobne ako v prípade iných veľikánov ekonomického myslenia (napr. D. Ricarda, A. Smitha) – je protirečivé, pričom v ňom prevládajú kritické tóny. Na jednej strane Keynesovu Všeobecnú teóriu označuje z hľadiska modernej makroekonómie za „najväčší literárny úspech našej epochy“, na druhej strane však teoretické základy Keynesovej makroekonómie (funkciu spotreby, investičnú funkciu

a funkciu úspor) ironicky (a do značnej miery neprávom) charakterizuje ako „tri veľké zjednodušenia“. V diele „Desať veľkých ekonómov“ pri hodnotení Keynesa Schumpeter však pripomenul slová jedného „prominentného amerického ekonóma“, ktorý mu napísal: „(Všeobecná teória) robila a robí niečo, čo dopĺňa naše myslenie a metódy analýzy, ktoré by inak boli ochudobnené. Nerobí nás to keynesovcami, robí nás to lepšími ekonómami“. Za najoriginálnejší príspevok Všeobecnej teórie Schumpeter pokladá peňažnú teóriu úroku, ktorej základom je funkcia preferencie likvidity. Táto funkcia sa spravidla uvádza v tvare $\bar{M} = L(Y, i)$ pričom sa dostupná (daná) suma peňazí porovnáva s dopytom po peniazoch, ktorý je sčasti určený objemom transakcií (Y) a sčasti očakávaniami ľudí, pokiaľ ide o budúce správanie rozličných úrokových sadzieb.

Schumpeter svoju kapitolu o Keynesovi, ktorá bola zavŕšením celých Dejin ekonomickej analýzy, už nedokončil. Ďalší vývoj ekonomického myslenia však ukázal, že Keynes revolucionizoval tak ekonomickú teóriu (vrátane monetárnej teórie), ako aj hospodársku politiku, oveľa viac ako predpokladal J. A. Schumpeter. Najoriginálnejším a najvýznamnejším Keynesovým prínosom do monetárnej teórie bola jeho modifikácia jednoduchej funkcie dopytu po peniazoch, do ktorej okrem „tradičného“ transakčného motívu zahrnul aj špekulačný motív držby peňazí. Špekulačný motív vidí peniaze a obligácie ako alternatívne aktíva, pričom držba obligácií závisí od miery ich výnosu. Prirodzene, ak sa do funkcie dopytu po peniazoch zavádza úroková miera, nemožno predpokladať, že rýchlosť zostáva konštantná. Z teórie preferencie likvidity vychádzala aj Keynesova koncepcia monetárnej politiky, ktorá sa zameriavala na regulovanie úrokovej miery. Je zaujímavé, že po ére monetaristických experimentov sa v posledných rokoch monetárna politika centrálnych bánk vo väčšine rozvinutých krajín začala znova orientovať na „keynesovské“ regulovanie úrokových sadzieb.

Schumpeter často spomínal, že vo svojom živote mal tri veľké ambície – byť najväčším ekonómom, najväčším milovníkom a najväčším jazdcom, k čomu figliarsky dodával, že dve z týchto želaní sa mu už splnili, neuplnil však ktoré. Jedno zo želaní, ktoré sa mu nepochybne splnilo, je dosiahnutie vrcholov ekonomickej vedy. Aj to prispelo k tomu, že sa sám – podobne ako Walras alebo Keynes – stal veľikánom, na ktorého pleciach neskôr stáli mnohí ekonómovia významne rozvíjajúci ekonomickú vedu.

Najvýznamnejšie ekonomické diela J. A. Schumpetera

- Das Wesen und der Hauptinhalt der theoretischen Nationalökonomie (1908).
- Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung (1911).
- Epochen der Dogmen – und Methodengeschichte (1914).

- The Crisis of the Tax State (1918).
- Business Cycles: A Theoretical, Historical, and Statistical Analysis of the Capitalist Process (1939).
- Capitalism, Socialism, and Democracy (1942).
- Ten Great Economists. From Marx to Keynes (1951).
- History of Economic Analysis (1954).

NUMIZMATICKÉ ZAUJÍMAVOSTI Z POHĽADU VÝVOJA PEŇAZÍ

PORCELÁNOVÉ MINCE

Ing. Pavol Kyjac

Peniaze prešli dlhým obdobím vývoja, pričom od staroveku po súčasnosť zaznamenali viaceré pozoruhodné zmeny. Každé obdobie ich vývoja bolo ovplyvňované politickými, ekonomickými a spoločenskými zmenami. Pre peniaze bolo vždy charakteristické, že sa prostredníctvom nich vyjadrovala určitá hodnota. Už v kmeňových spoločenstvách sa platilo predmetmi, ktoré vyjadrovali určitú hodnotu, akceptovanú jednotlivými príslušníkmi kmeňa. Tento atribút si uchovávali počas celej existencie a, samozrejme, platí to i pre súčasnosť.

Medzi známe fakty patrí to, že prvými peniazmi z kovu boli mince vyrobené v 7. storočí pred n. l. na území dnešného Turecka z prírodnej zmesi zlata a striebra. Peniaze v podobe mincí sa postupne stávali osobitným tovarom, k čomu prispelo okrem iného i to, že na ich výrobu sa používali drahé kovy (Východné Stredomorie, Egypt, India). Rovnako informácia, že bankovky ako peniaze začali ako prví používať v 11. storočí v Číne, nie je pre verejnosť úplne nová. Papierové peniaze používané v Číne mali spočiatku podobu rukou písaných potvrdení a až neskôr nadobudli pevnú hodnotu.

Osobitnou kapitolou vývoja peňazí je obdobie razenia a používania antických mincí, stredovekých mincí či peňazí (mincí a bankoviek) používaných v novodobých dejinách. Každé obdobie vo vývoji peňažníctva možno hodnotiť z viacerých pohľadov ako zaujímavé a z numizmatického hľadiska viac či menej atraktívne nielen pre zberateľov, ale i pre laickú verejnosť, napr. už len z pohľadu rôznorodého námetového stvárnenia peňazí. Jednotlivé obdobia a ohraničené úseky tvorby peňazí v minulosti nesú v sebe určitú pečať a znaky obdobia, v ktorom sa ako obeživo používali, a sú tak do určitej miery „zrkadlom“ svojej doby. Táto črta ich spoľahlivo lokálne i časovo identifikuje a zaradí na správne miesto, ktoré im v dejinách prináleží.

V európskych dejinách je zaujímavé obdobie stredoveku, časovo ohraničené rokmi 476 (zánik Západnej Rímskej ríše) a 1492 (objavenie Ameriky). Nositeľom feudálneho vývoja v Európe sa popri Byzancii stala Franská ríša. V súvislosti s týmto obdobím vo

vývoji peňazí treba spomenúť, že Karol Veľký, ktorý zjednotil franské mincovníctvo, zaviedol nový typ mince, ktorou bol strieborný denár. Tomu však predchádzali nálezy striebra na francúzskom území v 8. a 9. storočí.

Z územného hľadiska sú zaujímavé i peniaze používané na Slovensku v období uhorského štátu. Ide predovšetkým o razby denárov v 11. storočí až po začiatok 14. storočia, razby grošov od začiatku 14. storočia do polovice 16. storočia a toliarov od polovice 16. storočia až po rok 1892. Vznik nových druhov mincí si vynútili predovšetkým zmeny vtedajších hospodárskych pomerov. Z tohto obdobia pochádza i toliar známy ako toliar Márie Terézie z roku 1780. V 16. – 18. storočí prichádza k odtrhnutiu nominálnej hodnoty peňazí od ich materiálnej podstaty, čo umožnilo pretvoriť vonkajšiu javovú formu mincí ako peňazí do podoby papierových poukázok, ktoré sa neskôr vyvinuli do bankoviek. Rokom 1892 začína obdobie korunovej meny.

Vývoj peňazí v jednotlivých krajinách a obdobiach bol často determinovaný zložitým hospodárskym vývojom. Menový vývoj kapitalistického sveta (svetové hospodárstvo) v 20. storočí výrazne ovplyvnila predovšetkým prvá svetová vojna a neskôr veľká hospodárska kríza. Do obehu bolo dané veľké množstvo inflačných papierových peňazí. V tom čase vydávané štátovky boli v nútenom obehu. Štátovky vydával v tom období štát, resp. štátna pokladnica, nie cedulová banka.

V 20-tych rokoch minulého storočia sa používali tzv. núdzové peniaze (notgeld), vydávané či už v papierovej podobe v časoch núdze, alebo v podobe mincí z kovu, príp. z iného materiálu. Núdzové peniaze, skrátene označované núdzovky, nahrádzali teda klasické peniaze vo výnimočných, resp. neobvyklých a neštandardných situáciách. V obehu však boli buď len symbolicky, alebo na nevyhnutný čas. Pre núdzové peniaze bolo charakteristické i to, že boli vydávané mestami (mestskými štátmi), resp. územnými oblasťami. Príkladom existencie núdzových peňazí môže byť napr. Nemecko alebo Rakúsko. Podobnou zvláštnosťou sú aj tzv. pracovné známky vyrábané zo skla, v mnohých

Papierová núdzovka (NOTGELD), 25 Pf, 1920

Bielefeld, núdzovka (NOTGELD), hodváb, 25 M, 1921

případoch z farebného, ktoré sa používali ako odmena za splnenie určitých pracovných povinností.

Medzi zaujímavosti, ktoré si v dejinách tvorby a vydávania peňazí nesporne zaslúžia osobitnú pozornosť, patrí aj tvorba a vydávanie porcelánových (keramických) mincí a medailí, predovšetkým v svetoznámej továrni na výrobu porcelánu v nemeckom Meissene. Začiatky výroby bieleho porcelánu sú datované do prvých rokov 18. storočia, pričom za vynálezcu výroby európskeho porcelánu je považovaný J. F. Boettger. Skrižené meče, ktoré sú na každom výrobku meissenskej porcelánky vrátane mincí a medailí, sú pritom od roku 1722 údajne najdlhšie používanou obchodnou značkou vo svete. I keď meissenskú tovareň preslávil predovšetkým biely porcelán, jej tvorba je z historického pohľadu podstatne mnohotvárnejšia a rozmanitejšia.

Na Slovensku sa literatúra o existencii, resp. histórii a tvorbe porcelánových mincí a medailí prakticky nenachádza. Karl Scheuch vo svojej knihe *Muenzen aus Porzellan und Ton* (1978) uvádza všetky dostupné informácie týkajúce sa tvorby meissenskej, ale i ďalších tovární na výrobu porcelánu. Podľa tohto

zdroja a ďalších dostupných údajov začiatok vydávania porcelánových mincí je datovaný na koniec roku 1920.

Základom na výrobu porcelánových mincí, pri ktorej nešlo o repliky kovových mincí, bol hnedý porcelán. Bol uprednostnený pred bielym porcelánom, keďže sa vyznačoval vysokým stupňom odolnosti voči falšovaniu, ako i vhodnejšou technológiou výroby. Z praktického hľadiska nebol taký citlivý na znečistenie ako biely porcelán. Mince a medaily z hnedého i bieleho porcelánu boli v tom období vďačným materiálom i na dodatočné zvýraznenie reliéfu ozdobným dekorovaním a na lemovanie hrán mincí a medailí. Mince vyrobené z hnedého porcelánu mali výhodu v tom, že možnosť ich poškodenia, príp. rozbitia bola znížená na technologické minimum. Za zmienku stojí informácia, že pokus s výrobou bielych keramických mincí bol zaznamenaný už v období 1914 – 1918 spoločnosťou Phillip Rosenthal and Co. Tieto mince sa však používali len ako vnútorná mena a celkovo tento pokus nebol hodnotený ako úspešný.

Pravidelná výroba porcelánových mincí začala koncom roku 1920 a v prvých mesiacoch roku 1921.

Quedlinburg, hnedý porcelán, medaila 1922**Meissen, biely porcelán s vyznačením hodnoty 10 M, 1921****Sachsen, 5 M, hnedý porcelán s ozdobným lemovaním okrajov reliéfu mince, 1921****Sachsen, 10 M, čierny porcelán s ozdobným lemovaním okrajov reliéfu mince, 1921****Hnedá darovacia minca s lemovaním hrany a časti reliéfu**

V tomto období bolo najprv vyrobených niekoľko skúšobných sadrových odliatkov (gipsform). S ich vydaním súvisela aj výroba dvoch typov skúšobných odliatkov porcelánových mincí pre vtedajšie Nemecko a pre mestský štát Sasko (FreistaatSachsen) v limitovanom nízkom náklade.

Porcelánové mince boli neskôr v rôznom prevedení a počte vydávané pre viaceré nemecké mestá a územné oblasti vrátane Meissenu v nominálnych hodnotách od 10 fenigov po 20 mariek. Začiatkom 20-tych rokov minulého storočia boli z porcelánu vyrábané i rôzne firemné a darovacie mince pre mestá Drážďany, Erfurt, Hannover, Berlín, Lipsko, Meissen a ďalšie. Prvé vzorky porcelánových mincí boli vyrobené zo sadrových odliatkov. Išlo o skúšobné výrobky, ktoré boli vypaľované v limitovanom počte od 5 do 20 kusov z každej ručnej formy. Od neskorších ocelových odliatkov ich možno odlíšiť tým, že sadrové skúšobné odliatky sa vyznačovali

jemnejšími, neostrými líniami a drsnejším povrchom, pričom boli tenšie ako ocelové odliatky (mince vyrobené z ocelových foriem).

Z numizmatického, a súčasne aj z historického pohľadu je zaujímavé najmä obdobie začiatkov tvorby porcelánových mincí. Porcelánové mince boli vyrábané ešte dlhé obdobie po ich vzniku v rôznych nákladoch. Podľa počtu vydaných kusov boli jednotlivé porcelánové mince zatriedené do deviatich skupín, pričom 1. skupina predstavuje najväčší počet vyrobených mincí v rozsahu od 100 do 641 tisíc, 8. skupina zahŕňa mince, ktoré boli vydané v počte 201 až 500 kusov. Osobitnou skupinou je 9. skupina, kde sú zaradené mince vyrobené v počte menšom ako 200 kusov. Zatriedenie do skupín sa týka mincí z hnedého i bieleho porcelánu.

O čiernych porcelánových minciach obdobia 1920 až 1923 i čiernych medailách, ktorých ojedinelý výskyt sa už potvrdil, je v literatúre len strohá zmienka. Ich vznik a existencia zostáva preto otvorenou otázkou, čakajúcou na zodpovedanie historikmi alebo zmlcami problematiky.

Porcelánové mince boli vo všeobecnosti veľmi populárne a atraktívne najmä pre rozmanitosť námietového stvárnenia, celkový vzhľad a v neposlednom rade i pre ich precízne spracovanie. Z praktického hľadiska (krehkosť) ich však nebolo možné dlhodobo používať. Porcelánové mince nemohli nahradiť existujúcu menovú jednotku a z hľadiska posúdenia ich reálneho ekonomického významu nemohli plniť v príslušnom období ani funkciu peňazí ako obeživa.

TISOVSKÁ VZÁJOMNÁ POMOCNICA

Tisovec patril v polovici 19. storočia s počtom 3 400 obyvateľov medzi centrá národného hnutia a bol živnou pôdou pre šírenie pokrokových myšlienok. Zásluhu na formovaní slovenského povedomia obyvateľov Tisovca mala najmä rodina Daxnerovcov, ktorá sa spolu s inými rodinami angažovala v slovenskom národnom hnutí a mala záujem o zakladanie peňažných ústavov, v ktorých by sa sústre-

ďoval slovenský kapitál a úradným jazykom bola slovenčina.

Hospodársky spolok v Tisovci založili v roku 1846; predsedom sa stal Š. M. Daxner. Spolok okrem sporenia poskytoval pôžičky na dlžobné úpisy za nepatrný úrok poddaným Tisovca a blízkeho okolia. Len v rokoch 1848 – 1849 zapožičal občanom Tisovca 4 000 zlatých (zl.).

Zo spolku v roku 1871 vznikla Tisovská vzájomná pomocnica, ktorá sa pretvorila na svojpomocné družstvo. Spočiatku družstvo neprijímalo vklady, ale poskytovalo svojim členom pôžičky z upísaných podielov. Ak sa finančné prostriedky v pokladnici družstva vyčerpali, jeho predstavitelia siahli do vlastných vreciek a poskladali sa na pôžičku. Veľký význam peňažných družstiev, medzi ktoré patrila aj Tisovská vzájomná pokladnica spočíval v tom, že postupne vyradňovali úžerníkov najmä z radov krčmárov, ktorí zdierali občanov vysokými úrokmi. V roku 1895 bol čistý zisk družstva 6 521,67 zlatých a predstavenstvo sa rozhodlo vyplácať podiely vo výške 6 %.

Výborové zhromaždenie dňa 2. 2. 1896 odhlasovalo premenu družstva na účastinný spolok s názvom Tisovská sporiteľňa, účastinný spolok, a tým sa počet slovenských bánk založených v deväťdesiatych rokoch 19. storočia zvýšil zo sedem na osem. Sporiteľňa začala svoju činnosť pod novým označením 1. 1. 1897 a ukončila ju 31. 1. 1920.

Záslužnú činnosť pre chod sporiteľne vykonal Samo Daxner, ktorý bol okrem iného známy ako bezplatný obhajca slovenských národovcov, signatár martinskej Deklarácie slovenského národa v roku 1918 a v rokoch 1919 – 1922 prvý župan Gemersko-malohontskej župy. Predstavitelia spolku vypracovali na tú dobu obsiahle stanovy a vydali ich knižne ako samostatnú brožúru, čo bolo tiež zriedkavosťou.

V stanovách sa okrem iného uvádza: „Základná istina pozostáva z tých 60 510 zl., ktoré členovia doterajšej Tisovskej Vzájomnej Pomocnice v skutočnosti a cele splatili na svoje riadne vklady.“ Ďalej bolo rozhodnuté, že „miesto doterajších 2 017 kusov 30-zlatových riadnych vkladov vypustí sa 2 017 kusov 30-zlatovej menovej ceny nedeliteľných a na meno znejúcich účastín, ktoré zamenia sa patričným členom namiesto doterajších riadnych vkladových knižočiek.“ Medzi

„patričných“ členov patril aj lekár Dr. Július Markovič, z ktorého iniciatívy vznikla Ľudová banka v Novom Meste nad Váhom a ktorý vlastnil 10 účastín v numerickom rade čísiel 1329 – 1338. Najviac účastín v počte 144 kusov vlastnil Dr. Samo Daxner.

Klientelu sporiteľne tvorilo najmä roľníctvo a drobní obchodníci. Okrem poskytovania úverov prispievala sporite-

ľňa aj na dobročinné účely priamo v Tisovci. Pôžičky poskytovala i nemajetným bez potreby vrátenia a odpisovala ich ako dubiózy. Všetky administratívne úkony sa vykonávali v slovenskom jazyku a sporiteľňa podporovala najmä zakladanie čisto slovenských bankových inštitúcií a podnikov.

Sporiteľňa svoje finančné prebytky investovala do kúpy cenných papierov a v roku začatia svojej činnosti vlastnila 100 účastín Tatra banky v hodnote 5 100 zl.; 10 účastín turčianskeho pivovaru v hodnote 2 010 zl. a 10 účastín v turčianskej stoličkovej továrni v hodnote 1 020 zl., ktorá však neskôr skrachovala a narobila predstaviteľom sporiteľne finančné problémy. Jej názov bol v roku 1921 zmenený na názov Pomocnica, účastinná spoločnosť v Tisovci. Mala vždy dostatok finančných prostriedkov, ibaže nebol záujem o pôžičky. Za voľné finančné prostriedky sa nakupovali najmä cenné papiere, alebo ich značnú časť uložili v iných peňažných ústavoch.

Príkazom ministerstva financií zo dňa 13. 12. 1939 bola nariadená jej fúzia s Ľudovou bankou v Ružomberku. Nakoniec sa však sfúzovala s Roľníckou vzájomnou pokladnicou, družstvom s r. o., ktorá sa do Tisovca presťahovala v roku 1938 z Rimavskej Soboty, nakoľko toto územie vtedy pripadlo Maďarsku.

Fedor Houdek v liste Samovi Daxnerovi z 2. 1. 1940 píše, že zostavuje „dejiny družstevníctva slovenského“ a žiada ho o informácie, ako to bolo s peňažnými družstvami v Tisovci. V odpovedi zo 6. 1. 1940 Daxner uvádza, že „písomnosti našej Pomocnice po prevrate v júli 1919 rozhádzali a zničili maďarskí boľševici. ... potrebu založiť pomocnicu v Tisovci v r. 1871 cítil každý, lebo miestni špekulanti mávali taký úrokomer, že od 100 zlatých požičaných na 1 – 2 mesiace na úrok požiadali za voz sena. Núdzou robila úrokomer.“

Tisovský peňažný ústav zohral významnú úlohu v gemersko-malohontskej oblasti, najmä svojím národným zamieraním, ako aj poskytovaním finančnej pomoci schudobnelým občanom. Jeho úspešná cesta skončila v roku 1940 už spomínanou fúziou, ktorú S. Daxner okomentoval slovami: „začiatok Pomocnice bol pod ovraveným maďarským režimom a koniec... v právnom štáte ozaj nečakaný!“

Mgr. Mária Kačkovičová

Z ROKOVANIA BANKOVEJ RADY NBS

Dňa 12. marca 2004 sa uskutočnilo 5. rokovanie Bankovej rady Národnej banky Slovenska (BR NBS) pod vedením jej guvernéra Mariána Juska.

- BR NBS schválila štatutárnu účtovnú závierku Národnej banky Slovenska k 31. 12. 2003 a zobrala na vedomie správu nezávislého audítora vypracovanú audítorskou firmou PricewaterhouseCoopers Slovensko, s. r. o. Audit bol vykonaný v súlade s medzinárodnými audítorskými štandardmi a audítor v správe vyjadril názor, že účtovná závierka vyjadruje verne vo všetkých významných súvislostiach finančnú situáciu Národnej banky Slovenska k 31. decembru 2003 a výsledok jej hospodárenia za rok 2003, v súlade so zákonom o účtovníctve platným v Slovenskej republike a nadväzujúcimi postupmi účtovania.

Správa o výsledku hospodárenia Národnej banky Slovenska za rok 2003, správa nezávislého audítora a účtovná závierka banky budú predložené Národnej rade Slovenskej republiky.

- BR NBS schválila znenie dodatku č. 3 k zmluve o platobnom systéme SIPS, ktorý vytvára právny rámec pre zúčtovanie platieb v reálnom čase.

- BR NBS schválila materiál Správa o realizácii investičnej politiky v oblasti devízových rezerv za rok 2003. V materiáli sú podrobne uvedené realizované výnosy jednotlivých portfólií, pričom celkový realizovaný výnos bez vplyvu kurzových rozdielov predstavuje asi 8,5 mld. Sk.

Dňa 26. marca 2004 sa uskutočnilo 6. rokovanie Bankovej rady Národnej banky Slovenska (BR NBS) pod vedením jej guvernéra Mariána Juska.

- BR NBS prerokovala situačnú správu o menovom vývoji v SR za február 2004 a rozhodla o zmene úrokových sadzieb na úroveň 4,00 % pre jednoduché sterilizačné obchody, 7,00 % pre jednoduché refinančné obchody a 5,50 % pre dvojtypné REPO tendre s obchodnými bankami s účinnosťou od 29. 3. 2004.

- BR NBS prerokovala a schválila návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a zákon č. 510/2002 Z. z. o platobnom styku a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Hlavným cieľom predloženého návrhu zákona je zapracovanie smernice 2002/87/ES Európskeho parlamentu a Rady o dopĺňujúcom dohľade nad úverovými ústavmi, poisťovňami a investičnými firmami vo finančnom konglomeráte, ktorou sa menia a dopĺňajú smernice rady 73/239/EHS, 79/267/EHS, 92/49/EHS, 92/96/EHS, 93/6/EHS a 93/22/EHS a smernice 98/78/ES a 2000/12/EHS Európskeho parlamentu a Rady (ďalej len "smernica").

Touto smernicou prijatou v dôsledku vývoja smerujú-

ceho k vzniku finančných skupín poskytujúcich služby v rôznych podsektoroch finančného trhu, upravila Európska únia podmienky výkonu dohľadu nad týmito finančnými konglomerátmi. Predmetnú smernicu sú povinné zapracovať do svojho právneho poriadku všetky členské štáty Európskej únie, teda aj Slovenská republika, a to do 11. augusta 2004.

- BR NBS schválila správu o výsledku hospodárenia Národnej banky Slovenska za rok 2003.

Správa bude predložená na rokovanie Národnej rady Slovenskej republiky spolu s Účtovnou závierkou Národnej banky Slovenska k 31. 12. 2003 a Správou nezávislého audítora o overení účtovnej závierky Národnej banky Slovenska k 31. 12. 2003.

- BR NBS schválila správu o rozvoji bankového sektora SR a hodnotenie obozretného podnikania za bankový sektor k 31. 12. 2003 – predbežné výsledky.

V roku 2003 sa stabilizovala situácia v bankovom sektore, ktorá vyplynula z výsledkov, dosiahnutých bankami v roku 2002, kedy došlo okrem iného k zlepšeniu produktivity aktív, zvýšeniu konkurencie na trhu bankových produktov ako aj k priaznivému vývoju plnenia ukazovateľov obozretného podnikania. V poslednej menovanej oblasti došlo v sledovanom období ku kvalitatívnemu posunu vo výpočte primeranosti vlastných zdrojov, keď nadobudnutím platnosti opatrenia o primeranosti vlastných zdrojov dňom 1. 1. 2003 sa okrem úverového rizika začali zohľadňovať aj riziká trhové.

V tomto období nadobudlo účinnosť aj viacero ďalších opatrení, noviel zákonov, ako aj zákonných a podzákonných noriem, ktoré určite prispievajú ku skvalitneniu práce celého bankového dohľadu. Ďalšie novely zákonov nadobudli platnosť 1. 1. 2004.

V slovenskom bankovom sektore pôsobilo k 31. 12. 2003 osemnásť bánk a tri pobočky zahraničných bánk. Počet pobočiek sa rozšíril na tri, a to udelením bankového povolenia Commerzbank Aktiengesellschaft, pričom pobočka po prvýkrát uviedla svoje výsledky hospodárenia až k 31. 12. 2003. Objem upísaného základného imania osemnástich bankových subjektov predstavoval 40,4 mld. Sk, finančné zdroje poskytnuté zahraničnými bankami svojim pobočkám 2,8 mld. Sk. Vstupom zahraničného investora do banky Slovakia je v rukách zahraničných investorov už takmer 90 % upísaného základného imania. V sledovanom roku sa zvýšil aj počet bánk s povolením na vykonávanie hypotekárnych obchodov.

Aktíva bánk slovenského bankového sektora predstavovali v sledovanom období 994,6 mld. Sk, pričom viac ako polovicu z tohto objemu ovládajú tri najväčšie peňažné ústavy. Tieto zároveň vytvorili 67 % z celkového hospodárskeho výsledku bankového sektora, ktorý k 31. 12. 2003 predstavoval 11,2 mld. Sk, čo v medziročnom porovnaní

znamenal pokles o 0,6 mld. Sk. Na tomto poklese sa podieľalo 10 bánk, ktoré vykázali k 31. 12. 2003 nižší hospodársky výsledok ako v rovnakom období minulého roka.

V zmysle stratégie schválenej Bankovou radou NBS bola v roku 2003 realizovaná podstatná časť dvojročného dohliadacieho cyklu. Realizovaných bolo 15 dohliadok z toho 10 komplexných. Na ich základe bol stanovený individuálny dohliadací plán pre jednotlivé banky a pobočky zahraničných bánk. Po ukončení prvého dvojročného dohliadacieho cyklu začne úsek bankového dohľadu v poslednom štvrtroku 2004 nový dohliadací cyklus, a komplexné dohliadky budú nahradené inšpek-

ciami zameranými na jednotlivé riziká (kreditné, trhové a operačné), podľa výsledkov individuálneho dohliadacieho plánu z prvého cyklu. Takýto prístup zameraný na aktuálne riziká v činnosti jednotlivých bánk a pobočiek umožní vykonať hlbšie preverenie činnosti bánk a ich systémov riadenia rizík.

- Banková rada NBS prerokovala materiál Zhodnotenie situácie na domácich finančných trhoch v roku 2003.

V tejto súvislosti konštatovala, že vývoj na finančnom trhu v SR prebiehal v minulom roku akceptovateľným spôsobom, bez výraznejších turbulencií.

Komentár k rozhodnutiu BR NBS dňa 26. 3. 2004 o výške vyhlásených úrokových sadziieb

Banková rada NBS prerokovala situačnú správu o menovom vývoji v SR za február 2004 a vzhľadom na posúdenie aktuálneho a očakávaného ekonomického a menového vývoja na Slovensku rozhodla o znížení úrokových sadziieb. Cenový vývoj vo februári bol v súlade s očakávaním NBS, pričom nebol identifikovaný nadmerný vplyv sekundárnych faktorov. Na základe najnovších ukazovateľov ekonomického vývoja, predovšetkým údajov o vývoji hrubého domáceho produktu v 4. štvrtroku 2003 a ich porovnaním s vývojom ostatných indikátorov dospela Banková rada k záveru, že napriek zrýchleniu ekonomického rastu v poslednom štvrtroku ako aj v porovnaní s odhadom NBS nedošlo k očakávanému oživeniu domáceho dopytu, ale naopak prehlibil sa pokles konečnej spotreby domácností a tvorby hrubého kapitálu. V štvrtom štvrtroku sa potvrdila a zvýraznila nerovnomerná štruktúra rastu HDP založená na dynamickom raste čistého exportu a na prehlbujúcom sa prepade domáceho dopytu. Zníženie úrokových sadziieb by malo podporiť oživenie domáceho dopytu, ktorý by mal byť základom rastu ekonomiky v roku 2004 pri predpokladanom nižšom príspevku čistého exportu. Zároveň BR NBS konštatovala, že pokles úrokových sadziieb podporí snahu centrálnej banky zastaviť tlaky na zhodnocovanie výmenného kurzu, čo zodpovedá zámerom NBS v oblasti podpory udržateľného rastu.

V nasledujúcej časti sú podrobnejšie popísané jednotlivé faktory, ktoré boli Bankovou radou NBS vzaté do úvahy pri rozhodovaní o úrokových sadzbách.

Aktuálny cenový vývoj bol vo februári ovplyvnený očakávaným zvýšením cien regulovaného nájomného, pričom vplyv sekundárnych nákladových efektov nepôsobil v porovnaní s predchádzajúcim mesiacom a s očakávaniami NBS výraznejšie prorastovo na cenovú hladinu. Zrýchlenie rastu cien trhových služieb tak na medzimesačnej, ako aj medziročnej báze bolo ovplyvnené vývojom poplatkov za služby spojené s bývaním. V prostredí útlmu domáceho dopytu a posilňovania nominálneho

výmenného kurzu dosahuje rast cien obchodovateľných tovarov nižšiu dynamiku ako zahraničná inflácia.

Aktualizované predikcie vývoja spotrebiteľských cien do konca roka potvrdzujú predpoklady naplnenia strednej hodnoty programového cieľa pre celkovú infláciu. Vplyvom metodologickej zmeny zaradenia zmluvného poistenia nastali zmeny v rámci jej vnútornej štruktúry, keď predikcia vývoja regulovaných cien sa pohybuje pod a ceny trhových služieb nad očakávaným intervalom, čo zároveň posúva krátkodobú predikciu jadrovej inflácie do hornej časti programového pásma. Pri abstrahovaní od tohto jednorazového vplyvu by sa ich očakávaný vývoj pohyboval rovnako v strednej časti programových intervalov.

V marci by na medzimesačnej báze malo dôjsť k spomaleniu rastu spotrebiteľských cien, a to v dôsledku doznievania sekundárnych vplyvov, ako aj v dôsledku už nepredpokladaných výraznejších zásahov do regulovaných cien.

V oblasti zahraničnoobchodnej bilancie bol za rok 2003 vykázany pokles podielu deficitu bežného účtu na HDP na 0,9 % z 8,1 % v roku 2002. Vývoj obchodnej bilancie je v tomto roku naďalej v súlade so svojím dlhodobejším trendom znižovania 12 mesačného kumulatívneho pasívneho salda. Za prvý mesiac bol vykázany prebytok tak obchodnej bilancie, ako aj bežného účtu platobnej bilancie. Zároveň však, v dôsledku bázického efektu, došlo k očakávanému poklesu dynamík rastu tak vývozu ako aj dovozu.

BR NBS považuje mieru zhodnocovania sa výmenného kurzu slovenskej koruny za príliš rýchlu. V prípade pokračovania takéhoto vývoja môžu nastať problémy s adaptáciou podnikateľských subjektov. Aj keď Národná banka Slovenska nemá záujem na vytváraní devalvačného vankúša, miera reálneho zhodnocovania sa meny musí byť primeraná celkovému vývoju ekonomiky tak, aby ju nedostávala prílišnou reštrikciou do nerovnováhy. Aj napriek dosiahnutému prebytku bežného účtu v januári je potrebné vo vzťahu ku kurzovému vývoju brať do úvahy očakávané prehĺbenie deficitu obchodnej bilancie v tomto roku, ako aj štruktúru obchodnej bilancie, kde k jej zlepšeniu došlo len v niektorých odvetviach ekonomiky. Preto NBS proti nadmerným tlakom zvyšujúcim volatilitu devízového trhu intervnuje.

Na základe aktuálnych údajov o vývoji HDP v 4. štvrtí-roku 2003 a za rok 2003 si ekonomika Slovenska udržala vysoké tempo rastu. Ekonomika vzrástla v roku 2003 reálne o 4,2 % a jej dynamika je porovnateľná s rokom 2002. Z hľadiska použitia bol rast HDP ovplyvnený výlučne zahraničným dopytom, kým domáci dopyt klesol.

Exportná výkonnosť ekonomiky v roku 2003 významne vzrástla, kým rast jej dovoznej náročnosti bol len mierny, čo sa prejavilo v prorastovom príspevku čistého exportu k rastu HDP. Otvorenosť slovenskej ekonomiky, meraná podielom vývozu a dovozu výrobkov a služieb na HDP sa v porovnaní s predchádzajúcim rokom zvýšila, čím sa zvyšuje aj citlivosť domácej produkcie na cenový a kurzový vývoj.

Domáci dopyt v roku 2003 reálne poklesol celkom a s výnimkou prvého štvrtroka permanentne nedosahoval úroveň predchádzajúceho roka. Jeho vývoj bol ovplyvnený aj výraznejším poklesom investičného a spotrebiteľského dopytu oproti očakávaniam NBS. Rast konečnej spotreby verejnej správy a neziskových inštitúcií slúžiacich domácnostiam opačne negatívny vývoj domáceho dopytu zmierňoval.

Banková rada NBS pri prerokovaní situačnej správy zobrala na vedomie aj aktuálnu informáciu o výsledkoch hospodárenia fiškálneho okruhu v roku 2003, kde došlo k poklesu podielu fiškálneho deficitu na HDP v porovnaní so schváleným štátnym rozpočtom. Zníženie deficitu verejného sektora je možné hodnotiť pozitívne, ak bude aj v ďalšom období pokračovať konsolidácia verejných financií.

Vývoj menových agregátov pokračoval aj vo februári v nastúpenom trende a nenaznačuje vznik dopytových tlakov.

Banková rada NBS po posúdení celkového vývoja, ktorý vzhľadom na vývoj jednotlivých zložiek HDP nenaznačuje vznik rizika dopytových tlakov, rozhodla v prostredí očakávaného zmierňovania vplyvu čistého exportu podporiť oživenie domáceho dopytu a ekonomického rastu v strednodobom horizonte. Súčasne NBS očakáva, že zníženie úrokových sadzieb prispeje k stabilizácii výmenného kurzu slovenskej koruny voči referenčnej mene.

Tlačové oddelenie OVI NBS

TLAČOVÉ SPRÁVY

Guvernér NBS na zasadnutí Generálnej rady ECB

Guvernér Národnej banky Slovenska Marián Jusko sa dňa 18. 3. 2004 zúčastnil na 26. zasadnutí Generálnej rady Európskej centrálnej banky vo Frankfurte nad Mohanom.

Na programe rokovania šéfov centrálnych bánk krajín eurozóny, členských i pristupujúcich štátov EÚ bol makroekonomický, menový a finančný vývoj v jednotlivých krajinách, otázky spojené s fungovaním systému výmenných kurzov ERM II a ďalšie témy súvisiace so spoluprácou v rámci Európskeho systému centrálnych bánk.

I. Barát

Spoločné vyhlásenie zástupcov ÚFT, MF SR, NBS, CDCP, BCPB a AB zo dňa 31. marca 2004

Zástupcovia Úradu pre finančný trh, Ministerstva financií SR, Národnej banky Slovenska, Centrálného depozitára cenných papierov SR, a. s., Burzy cenných papierov v Bratislave, a. s. a Asociácie bánk, ktorí sa dňa 31. marca 2004 stretli na Úrade pre finančný trh vyhlasujú, že týmto dňom došlo k naplneniu ich vzájomnej dohody

zo dňa 26. marca 2004, ktorou našli technické a právne riešenie zabezpečenia prevádzkovania nového systému centrálného depozitára cenných papierov s využitím technických prvkov starého systému.

Na základe uvedenej skutočnosti boli odstránené všetky medializované prekážky obchodovania s cennými papiermi na verejných trhoch.

M. Kačmár

Dobíjanie kreditu bez transakčného poplatku

Na bankomatoch Všeobecnej úverovej banky, UniBanky, Ľudovej banky a Dexia banky, ktorých procesorom je spoločnosť Transacty Slovakia, a. s., zabezpečujúca nepretržitú autorizáciu a spracovanie elektronických transakcií on-line v sieti bankomatov a platobných terminálov, je možné dobíjať kredit na Easy kartu spoločnosti EuroTel Bratislava, ako aj obnovovať kredit na predplate-

nej karte Prima od spoločnosti Orange Slovensko. Prístupom cez menu na obrazovke bankomatu je možné uskutočniť uvedené transakcie 24 hodín denne, 365 dní v roku prostredníctvom ľubovoľnej platobnej karty vy danej domácou alebo zahraničnou bankou.

Výhodou tohto spôsobu dobíjania je, že je bez poplatku za transakciu pre držiteľa karty, a to bez ohľadu na použitý bankomat a vydavateľa karty.

P. Packová

Ukazovateľ	Merná jednotka	1999	2000	2001	2002	2003				2004
						9.	10.	11.	12.	
REÁLNA EKONOMIKA										
Hrubý domáci produkt 1) 2)	mln. Sk	676,9	690,7	716,8	748,4	581,3*			779,9*	
Medziročná zmena HDP 3)	%	1,5	2,0	3,8	4,4	4,0*			4,2*	
Miera nezamestnanosti 4)	%	19,2	17,9	18,6	17,5	13,9	13,8	14,2	15,6	16,6
Spotrebiteľské ceny 3)	%	14,2	8,4	6,5	3,4	9,5	9,6	9,8	9,3	8,3
OBCHODNÁ BILANCIA 2)*										
Vývoz (fob)	mil. Sk	423 648	548 372	610 693	651 256	581 516	657 409	732 330	803 037	60 556
Dovoz (fob)	mil. Sk	468 892	590 728	713 898	747 883	596 315	674 587	750 811	826 625	58 899
Saldo	mil. Sk	-45 244	-42 356	-103 205	-96 627	-14 799	-17 178	-18 481	-23 588	1 657
PLATOBNÁ BILANCIA 2)										
Bežný účet	mil. Sk	-47 544,0	-32 941,1	-84 891,5	-87 900,5	-7 335,5	-7 308,0	-7 140,6	-10 198,5	
Kapitálový a finančný účet	mil. Sk	77 617,9	63 415,1	83 173,0	234 308,9	8 635,5	47 531,6	40 564,1	64 541,5	
Celková bilancia	mil. Sk	30 137,3	34 168,8	6 866,9	160 596,0	12 160,4	46 323,8	36 798,0	52 446,2	
DEVÍZOVÉ REZERVY 4) 9)										
Celkové devízové rezervy	mil. USD	4 372,0	5 581,7	5 437,3	10 380,6	11 282,8	12 899,2	12 698,2	13 480,5	13 386,5
Devízové rezervy NBS	mil. USD	3 425,2	4 076,8	4 188,7	9 195,5	10 271,9	11 409,2	11 311,9	12 149,0	12 242,2
ZAHRANIČNÁ ZADĽŽENOSŤ 4) 7)										
Celková hrubá zahraničná zadlženosť	mln. USD	10,5	10,8	11,3	13,2	15,4	16,7	17,0	18,3	
Zahraničná zadlženosť na obyvateľa SR	USD	1 944	2 021	2 095	2 452	2 860	3 111	3 157	3 406	
MENOVÉ UKAZOVATELE										
Devízový kurz 5) 6)	Sk/USD	41,417	46,200	48,347	45,335	37,116	35,273	35,234	33,604	32,292
Peňažná zásoba [M2] 4) 8)	mln. Sk	508,9	580,4	649,2	681,5	705,0	711,2	719,2	730,1*	725,2*
Medziročná zmena M2 3) 8)	%	10,9	14,2	11,9	4,7	7,3	7,4	7,3	7,1*	6,5*
Úvery podnikom a obyvateľstvu 4) 8)	mln. Sk	397,6	396,1	321,7	330,2	357,7	362,1	369,3	378,1*	374,9*
ŠTÁTNY ROZPOČET 2) 4)										
Prijmy	mln. Sk	216,7	213,4	205,3	220,3	163,4	186,8	203,6	233,1	21,0
Výdavky	mln. Sk	231,4	241,1	249,7	272,0	201,1	227,2	246,4	289,1	23,7
Saldo	mln. Sk	-14,7	-27,7	-44,4	-51,7	-37,7	-40,4	-42,8	-56,0	-2,7
PRIMÁRNÝ TRH										
Priemerná úroková miera jednoročné vklady	%	12,34	9,76	6,62	5,70	4,23	4,07	3,88	3,76	3,56
krátkodobé úvery	%	19,61	13,61	11,24	9,93	8,13	8,01	8,01	7,75	7,82
krátkodobé čerpané úvery	%	17,45	11,95	9,18	8,99	7,36	6,93	7,60	7,15	7,50
PEŇAŽNÝ TRH										
Úrokové sadzby stanovované Bankovou radou NBS, platnosť od 1-dňové operácie – sterilizačné	%					30.9.2003	31.10.2003	30.11.2003	31.12.2003	31.1.2004
– refinančné	%					4,75	4,75	4,75	4,50	4,50
2-týždňová limitná sadzba NBS pre štandardný REPO tender	%					7,75	7,75	7,75	7,50	7,50
Základná úroková sadzba NBS	%					6,25	6,25	6,25	6,00	6,00
Priemerná úroková miera z medzibank.vkladov (BRIBOR) **	%					6,25	6,25	6,25	6,00	6,00
overnight	%	11,47	7,96	7,35	7,18	5,97	5,27	6,40	5,32	5,66
7-dňová	%	13,24	8,47	7,73	7,73	6,35	5,93	6,25	5,99	5,98
14-dňová	%	13,56	8,53	7,76	7,79	6,38	6,03	6,23	6,06	5,96
1-mesačná	%	14,51	8,58	7,77	7,81	6,38	6,09	6,14	6,08	5,92
2-mesačná	%	15,16	8,58	7,77	7,80	6,33	6,04	6,06	6,04	5,86
3-mesačná	%	15,66	8,58	7,77	7,77	6,28	5,98	6,00	5,98	5,78
6-mesačná	%	16,23	8,58	7,77	7,72	6,16	5,84	5,80	5,81	5,61
9-mesačná	%		7,95	7,75	7,70	6,01	5,74	5,68	5,68	5,48
12-mesačná	%		7,97	7,76	7,68	5,93	5,65	5,63	5,65	5,44

1) stále ceny, priemer roka 1995

2) kumulatívne od začiatku roka

3) zmena oproti rovnakému obdobiu predchádzajúceho roka

4) stav ku koncu obdobia

5) kurz devíza stred, priemer za obdobie

6) od 1. 10. 1998 zrušenie fixného kurzového režimu a zavedenie floatingu

7) od 1. 1. 1999 zmena metodiky

8) vo fixnom východiskovom kurze k 1. 1. 1993

9) od 1. 1. 2002 zmena metodiky

* predbežné údaje

** od 29. 5. do 15. 10. 1997 „Monitoring úrokových sadzieb na trhu medzibankových depozít v SR“

Tlačová konferencia Národnej banky Slovenska

Guvernér NBS Marián Jusko informoval novinárov na tlačovej konferencii dňa 26. marca 2004 o rokovaní Bankovej rady Národnej banky Slovenska, ktorá na svojom 6. zasadnutí rozhodla o zmene úrokových sadzieb s účinnosťou od 29. marca 2004:

- a) úroková sadzba pre jednoduchové sterilizačné obchody sa určuje na úrovni 4,00 %,
- b) úroková sadzba pre jednoduchové refinančné obchody sa určuje na úrovni 7,00 %,
- c) limitná úroková sadzba pre dvojtypové REPO tendre sa určuje na úrovni 5,50 %.

Foto: Pavel Kochan

Zlatá medaila SOPK predsedovi Dozornej rady ISTROBANKY

Zlatá medaila SOPK je najvyššie ocenenie, ktoré každoročne udeľuje Predstavenstvo Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory zahraničným partnerom za mimoriadne zásluhy o rozvoj hospodárskej a obchodnej spolupráce so Slovenskou republikou. Za rok 2003 sa rozhodlo udeliť toto ocenenie predsedovi Dozornej rady ISTROBANKY Jochenovi Bottermannovi, ktorý sa významnou mierou podieľal na vstupe bankovej skupiny BAWAG/P.S.K. na Slovensko. J. Bottermann pôsobil vyše 20 rokov vo vysokých funkciách v Bayerische Landesbank. Od roku 2000 je členom predstavenstva bankovej skupiny BAWAG/P.S.K. a je zodpovedný za medzinárodný obchod a financie v strednej a východnej Európe. Od mája 2002 je predsedom Dozornej rady ISTROBANKY.

Jeho snahou je pomáhať slovenským podnikateľom v nadväzovaní aktívnych kontaktov medzi slovenskými a nemeckými či rakúskymi podnikateľskými subjektmi. Zároveň zastupuje záujmy Slovenska v okolitých európskych krajinách a vstup Slovenska do EÚ považuje za významnú šancu pre rozvoj krajiny.

Zlatú medailu SOPK za rok 2003 odovzdal Jochenovi Bottermannovi (vpravo) predseda SOPK Peter Mihók.

Foto: Patrick Španko

Národná banka Slovenska		DEKÁDNA BILANCIA AKTÍV A PASÍV k 29. 02. 2004 v mil. Sk				
M a j e t o k		Zmena oproti		Z á v ä z k y	Zmena oproti	
		20.02.2004			20.02.2004	
1 Zlato	15,481.9	(-0.1)		1 Emisia obeživa	100,502.8	(-2,029.3)
2 Vklady v MMF v cudzej mene	4,119.2	(42.5)		2 Záväzky voči MMF v cudzej mene	4,119.4	(42.5)
3 Vklady v zahraničných bankách a medzinárodných inštitúciách v cudzej mene	10,005.1	(117.1)		3 Záväzky voči zahraničným bankám a medzinárodným inštitúciám	50,228.9	(8,406.4)
3.1 Vklady v zahraničných bankách	9,963.2	(115.2)		3.1 V cudzej mene	49,420.3	(8,406.4)
3.2 Vklady v medzinárodných inštitúciách	41.9	(1.9)		3.2 V slovenských korunách	808.6	(0.0)
3.3 Vklad v Európskej centralnej banke	0.0	(0.0)		4 Emitované cenné papiere	89,357.3	(369.6)
4 Pohľadávky voči zahraničiu v cudzej mene	96,043.5	(7,632.9)		4.1 V zahraničí v cudzej mene	0.0	(0.0)
5 Pohľadávky voči tuzemským finančným inštitúciám	16,767.6	(-343.4)		4.2 Ostatné	89,357.3	(369.6)
5.1 Pohľadávky z refinancovania	7,096.5	(-368.1)		5 Záväzky voči tuzemským finančným inštitúciám	121,688.1	(-3,767.2)
5.2 Ostatné pohľadávky	9,671.1	(24.7)		5.1 Peňažné rezervy bánk	11,589.7	(-3,759.2)
6 Cenné papiere	297,709.2	(3,661.0)		5.2 Ostatné	110,098.4	(-8.0)
6.1 Zahraničné v cudzej mene	297,709.2	(3,660.9)		6 Záväzky voči štátnej pokladnici	108,428.1	(5,540.9)
6.2 Tuzemské v slovenských korunách	0.1	(0.1)		7 Záväzky voči verejnej správe	1,237.9	(33.4)
7 Majetkové účasti	269.3	(1.7)		8 Ostatné záväzky	2,308.4	(252.6)
7.1 Zahraničné v cudzej mene	161.3	(1.7)		8.1 Vklady ostatných klientov	1,953.6	(199.7)
7.2 Ostatné	108.0	(0.0)		8.2 Ostatné	354.8	(52.9)
8 Pohľadávky voči verejnej správe	7,762.6	(20.9)		Vlastné imanie		
9 Ostatný majetok	7,375.1	(-167.6)		9 Vlastný kapitál	23,998.0	(0.0)
9.1 Úvery ostatným klientom	195.5	(-106.6)		10 Hospodársky výsledok minulých rokov (Zisk+, Strata-)	-40,369.8	(0.0)
9.2 Ostatné	7,179.6	(-61.0)		11 Hospodársky výsledok bežného roka (Zisk+, Strata-)	-5,965.6	(2,116.1)
Spolu	455,533.5	(10,965.0)		Spolu	455,533.5	(10,965.0)
	Ing. Marián Jusko, CSc., v. r.			Ing. Milena Koreňová, v. r.		
	guvernér			vrchná riaditeľka úseku finančného riadenia a platobného styku		

Národná banka Slovenska		DEKÁDNA BILANCIA AKTÍV A PASÍV k 10. 03. 2004 v mil. Sk				
M a j e t o k		Zmena oproti		Z á v ä z k y	Zmena oproti	
		29.02.2004			29.02.2004	
1 Zlato	15,481.8	(-0.1)		1 Emisia obeživa	100,460.4	(-42.4)
2 Vklady v MMF v cudzej mene	4,113.6	(-5.6)		2 Záväzky voči MMF v cudzej mene	4,113.9	(-5.5)
3 Vklady v zahraničných bankách a medzinárodných inštitúciách v cudzej mene	10,019.4	(14.3)		3 Záväzky voči zahraničným bankám a medzinárodným inštitúciám	47,125.7	(-3,103.2)
3.1 Vklady v zahraničných bankách	9,977.6	(14.4)		3.1 V cudzej mene	46,317.1	(-3,103.2)
3.2 Vklady v medzinárodných inštitúciách	41.8	(-0.1)		3.2 V slovenských korunách	808.6	(0.0)
3.3 Vklad v Európskej centrálnej banke	0.0	(0.0)		4 Emitované cenné papiere	89,357.3	(0.0)
4 Pohľadávky voči zahraničiu v cudzej mene	98,354.8	(2,311.3)		4.1 V zahraničí v cudzej mene	0.0	(0.0)
5 Pohľadávky voči tuzemským finančným inštitúciám	19,895.9	(3,128.3)		4.2 Ostatné	89,357.3	(0.0)
5.1 Pohľadávky z refinancovania	10,228.8	(3,132.3)		5 Záväzky voči tuzemským finančným inštitúciám	128,313.1	(6,625.0)
5.2 Ostatné pohľadávky	9,667.1	(-4.0)		5.1 Peňažné rezervy bánk	5,707.0	(-5,882.7)
6 Cenné papiere	294,739.4	(-2,969.8)		5.2 Ostatné	122,606.1	(12,507.7)
6.1 Zahraničné v cudzej mene	294,739.4	(-2,969.7)		6 Záväzky voči štátnej pokladnici	107,171.1	(-1,257.0)
6.2 Tuzemské v slovenských korunách	0.0	(-0.1)		7 Záväzky voči verejnej správe	1,491.5	(253.6)
7 Majetkové účasti	269.1	(-0.2)		8 Ostatné záväzky	1,928.7	(-379.7)
7.1 Zahraničné v cudzej mene	161.1	(-0.2)		8.1 Vklady ostatných klientov	1,657.8	(-295.8)
7.2 Ostatné	108.0	(0.0)		8.2 Ostatné	270.9	(-83.9)
8 Pohľadávky voči verejnej správe	7,762.6	(0.0)		Vlastné imanie		
9 Ostatný majetok	7,487.0	(111.9)		9 Vlastný kapitál	23,998.0	(0.0)
9.1 Úvery ostatným klientom	185.9	(-9.6)		10 Hospodársky výsledok minulých rokov (Zisk+, Strata-)	-40,369.8	(0.0)
9.2 Ostatné	7,301.1	(121.5)		11 Hospodársky výsledok bežného roka (Zisk+, Strata-)	-5,466.3	(499.3)
Spolu	458,123.6	(2,590.1)		Spolu	458,123.6	(2,590.1)
	Ing. Marián Jusko, CSc., v. r.			Ing. Milena Koreňová, v. r.		
	guvernér			vrchná riaditeľka úseku finančného riadenia a platobného styku		

Národná banka Slovenska		DEKÁDNA BILANCIA AKTÍV A PASÍV k 20. 03. 2004 v mil. Sk				
M a j e t o k		Zmena oproti		Z á v ä z k y	Zmena oproti	
		10.03.2004			10.03.2004	
1 Zlato	15,481.6	(-0.2)		1 Emisia obeživa	103,156.1	(2,695.7)
2 Vklady v MMF v cudzej mene	4,143.6	(30.0)		2 Záväzky voči MMF v cudzej mene	4,143.9	(30.0)
3 Vklady v zahraničných bankách a medzinárodných inštitúciách v cudzej mene	29,695.6	(19,676.2)		3 Záväzky voči zahraničným bankám a medzinárodným inštitúciám	52,266.8	(5,141.1)
3.1 Vklady v zahraničných bankách	29,653.5	(19,675.9)		3.1 V cudzej mene	51,445.6	(5,128.5)
3.1 Vklady v medzinárodných inštitúciách	42.1	(0.3)		3.2 V slovenských korunách	821.2	(12.6)
3.3 Vklad v Európskej centrálnej banke	0.0	(0.0)		4 Emitované cenné papiere	69,438.7	(-19,918.6)
4 Pohľadávky voči zahraničiu v cudzej mene	97,779.0	(-575.8)		4.1 V zahraničí v cudzej mene	0.0	(0.0)
5 Pohľadávky voči tuzemským finančným inštitúciám	16,558.0	(-3,337.9)		4.2 Ostatné	69,438.7	(-19,918.6)
5.1 Pohľadávky z refinancovania	6,891.2	(-3,337.6)		5 Záväzky voči tuzemským finančným inštitúciám	147,604.7	(19,291.6)
5.2 Ostatné pohľadávky	9,666.8	(-0.3)		5.1 Peňažné rezervy bánk	23,892.6	(18,185.6)
6 Cenné papiere	280,330.4	(-14,409.0)		5.2 Ostatné	123,712.1	(1,106.0)
6.1 Zahraničné v cudzej mene	280,330.4	(-14,409.0)		6 Záväzky voči štátnej pokladnici	99,832.2	(-7,338.9)
6.2 Tuzemské v slovenských korunách	0.0	(0.0)		7 Záväzky voči verejnej správe	1,436.0	(-55.5)
7 Majetkové účasti	270.2	(1.1)		8 Ostatné záväzky	2,466.6	(537.9)
7.1 Zahraničné v cudzej mene	162.2	(1.1)		8.1 Vklady ostatných klientov	2,245.2	(587.4)
7.2 Ostatné	108.0	(0.0)		8.2 Ostatné	221.4	(-49.5)
8 Pohľadávky voči verejnej správe	6,563.5	(-1,199.1)		Vlastné imanie		
9 Ostatný majetok	7,362.9	(-124.1)		9 Vlastný kapitál	23,998.0	(0.0)
9.1 Úvery ostatným klientom	187.6	(1.7)		10 Hospodársky výsledok minulých rokov (Zisk+, Strata-)	-40,369.8	(0.0)
9.2 Ostatné	7,175.3	(-125.8)		11 Hospodársky výsledok bežného roka (Zisk+, Strata-)	-5,788.4	(-322.1)
Spolu	458,184.8	(61.2)		Spolu	458,184.8	(61.2)
	Ing. Marián Jusko, CSc., v. r.			Ing. Milena Koreňová, v. r.		
	guvernér			vrchná riaditeľka úseku finančného riadenia a platobného styku		